

Les Notícies de llengua i treball

de la UGT de Catalunya | Desembre de 2020 | Núm. 51

Ernest Lluch,
recordat company

Entrevista a la
metgessa
Carme Valls

El millor
fotoperiodisme
a Perpinyà: **Visa**
pour l'Image

Ep! Escolta i parla,
curs oral de català

Quino: us agrada
la sopa?

Recull de portades de col·leccions de «Mafalda» publicades arreu del món en diverses llengües.

Les Notícies de llengua i treball

Consell editorial: Sita Aguilera (Avalot), Laura de Andrés, Francisca Garí (Illes), Lola Cayuela (País Valencià), Carmen García (Aragó), Daniel García, Magda Gascon, Francesca Gispert, Anna Lliuró, Guillermo Martí (País Valencià), David Papiol, Núria Pelay, Gentil Puig (Catalunya Nord), Josep Puig i Pla, Camil Ros, Isidre Tiana

Direcció: Rosa M. Puig-Serra

Sotsdirecció: Hèctor Moret

Servei lingüístic: Magda Gascon

Disseny/maquetació: Juan A. Zamarripa

Redacció: Rambla del Raval, 29-35
08001 Barcelona
tel. 93 295 6100, ext. 28341
a/e: mpuig_serra@catalunya.ugt.org

Dipòsit legal: B-15.113-97
ISSN 2013-3839

Versió digital: ISSN 2014-5810

Edita: UGT de Catalunya

Amb la col·laboració de:
CFDT de la Catalunya Nord
UGT del País Valencià
UGT de les Illes Balears
UGT Aragó

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Per raons de sostenibilitat aquesta revista s'imprimeix en paper ecològic i sistemes d'impressió i canals de producció respectuosos amb el medi ambient.

Cultura

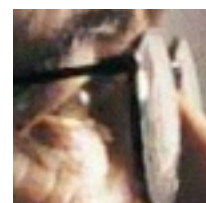

Literatura d'extraradi , per Laura de Andrés.....	4
Dones a les ones , per Elvira Altés.....	8
Visa pour l'Image	12

Societat

Recordat company Ernest Lluch	18
El llegat humanista d'Ernest Lluch , per F. E. Lluch.....	19
Ernest Lluch, un tarannà , per Lluís Foix.....	20
Envel·liment digne , per Manuel Becerra.....	22
Antiespecisme i classe treballadora , per Avalot.....	26
La primera pandèmia del segle XXI , per Gentil Puig.....	28

Si vols subscriure't a la revista i rebre-la al teu domicili o lloc de treball, fes-nos arribar les teves dades: UGT de Catalunya, Àrea de Cultura, rambla del Raval, 29-35, 08001 Barcelona, mpuig_serra@catalunya.ugt.org

Per consultar números anteriors ves a www.ugt.cat/les-noticies-de-llengua-i-treball.

Adherit a l'Associació de Premsa Periòdica en Català (APPEC).

Entrevista

Carme Valls, endocrinòloga, per RM Puig-Serra i P. Nin.....32

Història

Us agrada la sopa?, per Núria Pelay.....40

Històries de frontera, per Rita Nin.....43

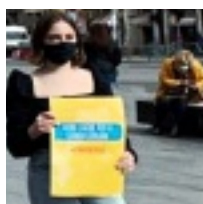
Llei de memòria democràtica, per A. Asenjo.....47

Centenari d'Edmon Vallès, per Berenguer de Mussots.....49

En defensa de Largo Caballero i Indalecio Prieto.....51

Llengua

Acord juvenil per la llengua catalana.....53

Ep! Escolta i parla, per Gemma Castañé.....54

Pluja de mots: Riders, per TERMCAT.....57

Fil de llengües: Daniel Lagartofernández.....58

Infocultures

Activitats culturals.....59

Ressenyes.....59

Literatura d'extraradi: la ciutat que s'escriu des de fora

Laura de Andrés, periodista

Plaça de la Vila, Sant Adrià del Besòs. Zarateman, Wikimedia

Plaça de la Verge del Pilar, Sant Ildefons, Comellà de Llobregat. Xavier Dengra, Wikimedia

Barcelona és una plana encaixada entre la muntanya de Montjuïc, la mar Mediterrània, el riu Besòs i la serralada Litoral. És l'onzena ciutat més poblada de la Unió Europea, hi viuen més d'1,6 milions de persones. Fa molts anys que les costures geogràfiques s'han esquinçat, incapaces de retenir un teixit urbà que vessa al llarg d'una regió metropolitana que voreja els 4,8 milions de persones. La marca Barcelona determina. Però no pot entendre's com una Ciutat Comtal única i homogènia. Hi ha moltes Barcelones i cadascuna se sent, s'estima i s'explica a la seva manera.

La literatura és la manera de llegir-nos, de concebre'ns com a societat. Trobem una Barcelona amable —la de sol i platja, de Sagrada Família i La Rambla—, una ciutat-aparador que la literatura ha sabut complimentar i universalitzar per reforçar-ne la marca. Ciutat i aparador beuen l'una de l'altre, formant-se sobre la base d'un relat explicat amb habilitat.

Per contra, com aquells miralls deformants, existeix una altra literatura que ens torna la imatge distorsionada d'una altra Barcelona més real, formada per grans blocs de pisos i —cada cop menys— descampats. Una ciutat que encara no s'ha explicat, o que no ho ha fet amb tanta notorietat, eclipsada per la marca literària hegemònica profusament acceptada i exportada. I una ciutat sense referents literaris que n'expliquin tots els matisos pot esdevenir una ciutat malalta. En les darreres dècades cada cop són més els autors i les autores que han volgut reflectir-se en aquesta ciutat, la seva, la dels afores, la del suburbi i extraradi. El gust i l'atracció per explicar el que passa en aquests barris, tan diferent d'allò que abasten els llibres de la marca Barcelona, respon a diferents interessos, però tots convergeixen en una voluntat única de donar veu a la gent que ocupa uns barris, els barris obrers, sobre els que ningú no ha escrit mai i que, per tant, no s'han pogut explicar com volen.

En els anys foscos de la dictadura franquista alguns autors decideixen parlar des d'aquell racó de la ciutat on ningú els mira i, per descomptat, ningú no se'ls escolta. Ho farà Pa-

co Candel amb el significatiu títol *Donde la ciudad cambia su nombre* (1957) i Luis Goytisolo amb la no menys eloqüent *Las afueras*. L'any 1966 serà Juan Marsé qui posarà al mapa literari la realitat de les barraques del Carmel amb *Últimas tardes con Teresa*. Ja en democràcia, Manuel Vázquez Montalbán transitarà per Bellvitge (l'Hospitalet de Llobregat) per arribar a *Los mares del sur* (1979), Francisco Casavella i més tard, el 2002, relatarà el món suburbial a *Los juegos feroces* primera part de la trilogia *El día del Watusi*, el mateix any en què, a la novel·la *Amberes*, Roberto Bolaño traurà suc de la seva experiència com a vigilant nocturn en un càmping de Castelldefels.

El 2007, Javier Pérez Andújar irromp amb *Los príncipes valientes* per explicar la infància del protagonista durant la dècada dels anys setanta a Sant Adrià del Besòs, el municipi més petit de l'àrea metropolitana, una ciutat partida en dos per la desembocadura del riu, i extraradi barceloní per excel·lència, i on l'autor situa la primera generació que abandona el seu origen rural. I el Besòs serà també l'eix que articula com a recurs estilístic *Paseos con mi madre* (2011), novel·la que recorda generacions anteriors i narra l'evolució urbanística que va suposar el pas del barraquisme horitzontal al vertical: «Todos los barrios tienen un trasbarrio al que ni ellos miran, como una pregunta sigue a otra pregunta».

La integració de les fornades migratòries donarà pas a una generació posterior, filla carnal i literària de la primera. Aquesta segona generació alça la veu sobre les conseqüències derivades d'una doble perifèria, la geogràfica i la social. El suburbi, *los trasbarrios* a que es referia Pérez Andújar, prenen aquí el protagonisme d'un escenari alhora únic i múltiple. La lectora té la sensació d'estar llegint històries que no podrien passar a cap altra banda. O millor encara, històries que només podrien passar en una perifèria, en un altre *trasbarrio*. Perquè, malgrat les seves casuístiques, són escenaris amb llocs comuns identificables i intercanviables, i la perifèria emergeix com a identitat pròpia. Tot i la distància geogràfica, hi ha molt més en comú entre els blocs de Sant Adrià i els de Bellvitge que no pas amb l'Eixample de Cerdà.

En aquesta nova fornada actual hi trobem autors que segueixen l'estela dels seus antecessors per remoure els seus orígens. És el cas d'Albert Lladó, que situa *La travesía de las anguilas* al barri on va viure fins als quinze anys, Ciutat Meridiana, ara convertida en Villa Desahucio per ser el barri amb l'índex més elevat de desnonaments de tot l'Estat, l'extrem oposat geogràficament de la Zona Franca que Candel retrata-va *Donde la ciudad cambia de nombre*, però amb tantes co-

Ciutat Meridiana, Barcelona. Vicens, Wikimedia

Escales al Carrer de la Murtra, El Carmel, Barcelona. Kippelboy, Wikimedia

ses en comú. «Benvinguts a Barcelona», se lee desde la autopista. Son unas letras gigantes, blancas, clavadas en un muro que brota, con aires de civilización, desde el Barranco (...). A esas letras les falta siempre un verbo de futuro, un seréis bienvenidos. Aún no. Falta poco. Apenas unos kilómetros. Somos, pues, un preámbulo, un prólogo, la previa. Un barrio que más que periferia es cuneta, de rascar lo que queda en los márgenes». Una passa més i ja som fora de Barcelona ciutat. I no cal gaire estona d'autovia per topar amb Barberà del Vallès, la ciutat dormitori on va viure la família d'Hernán Migoya, qui a *Baricentro* hi fa un especial homenatge, tant a la família com al barri. O autors com Kiko Amat, que a *Antes del Huracán* relata la seva infantesa i adolescència filant una emotiva història que incorpora una bona dosi de realitat: la seva mare treballava a l'hospital psiquiàtric de Sant Boi. D'altres han fet aquest exercici de retrospectiva amb l'ús del gènere negre, un gènere que ho admet pràcticament tot. Toni Hill ha traspassat la frontera i ha emprat el gènere que li ha atorgat més popularitat per buscar una història (*Tigres de cristal*) que durant una època llargament silenciada —assetjament escolar— i emmarcar-la en els anys de la transició en els blocs verds de Sant Ildefons, que complementa amb el relat curt *Ciudad Satélite*. El gènere negre també ha estat l'ingredient perfecte perquè Carlos Zanón ens hagi passejat en el seu *Taxi* fins a l'Hospitalet o per fer una fotografia del barri del Guinardó a *No llames a casa*.

El procés creatiu fa possible un distanciament imprescindible per poder explicar les experiències personals de l'autor. En aquestes autoficcions hi ha un punt de reconeixement de l'estira-i-arronsa de l'autor amb la seva memòria. L'honestat d'aquest procés literari porta a reconèixer l'extraradi com un lloc odiat durant l'adolescència, una gàbia de la qual només es podia fugir —«Vull sortir d'aquest infern, on els crits dels perduts s'obliden», cantava La Banda Trapera del Río a «Ciutat podrida». Més tard, admeten, tornen a l'extraradi i reafirmen la seva identitat. L'aproximació que fan des de la ficció suposa una reconciliació amb el passat, un deute que se salda amb una declaració d'origen i, en certa manera, una novel·la d'orgull amb una bona dosi de ràbia i de lluita contra els estereotips i els prejudicis. I, en el terreny més literari, la necessitat d'explicar les històries que li són pròpies com a autor o autora.

Aquesta dicotomia entre l'odi i l'orgull tardà sembla superada per les noves generacions. A *La inmensa mayoría*, Miguel Ángel Ortiz dona veu als nois i noies de la Zona Franca, alumnes de 4t d'ESO, fills d'uns pares supervivents de la crisi. An-

El Parc de l'Amistat, La Trinitat Nova, Barcelona. Wikimedia

na Pacheco tria per a la seva primera novel·la *Listas, guapas, limpias* una estudiant que torna al barri humil en què es va criar per passar un estiu per cuidar la seva àvia malalta i que entra a la universitat, un entorn que li és del tot aliè i que la fascina. O Patrícia Castro, amb *Sueño contigo, una pala y clo-roformo*, que també entoma el repte de retratar una generació sense futur en la perifèria de Barcelona.

Es pot fer literatura d'extraradi en català? La resposta és sí, se'n fa. La llengua no fa la cosa, tot i que és cert que molts dels autors i autores que han sortit a recer dels marges de la ciutat ho han fet en llengua castellana. Però no són els únics i, fins i tot, el debat fa nosa. En llengua catalana són nombrosos els noms que han posat veu als barris que ningú no mira a la ciutat dels miratges. Els veïns i les veïnes de Nou Barris podem trobar-nos immersos en els carrers i els personatges de *L'any de la plaga* de Marc Pastor, i Marc Moreno farà que els personatges de la seva novel·la *Escapisme* transitin per la Verneda natal de l'autor, mentre Núria Cadenes ens mostrarà el Turó de la Peira de l'aluminosi a *Secundaris*. Jordi Nopca ens acompanyarà a *La teva ombra* fins a aquella Zona Franca que transita a cavall de Barcelona i l'Hospitalet, Anna Ballbona ens suggerirà la vida dels habitants de Montmeló a *No sóc d'aquí*, mentre Adrià Pujol fa una dissecció irònica de la Barcelona postolímpica i les seves vicissituds i David Castillo s'hi apropa també des de la poesia (*Game over, El pont de Mühlberg*).

Ara, la idea de personatges —alter egos d'autors i autores joves que volien fugir de l'extraradi que els atrapava— sucumbeix davant d'una nova realitat que obre nous relats que hauran d'entomar les noves generacions. El vestit de ciutat-aparador que vam estrenar a rebuf de les Olimpíades ha esquinçat les costures. La gentrificació i la modernitat expulsen els seus veïns i veïnes. L'autèntica Barcelona, la ciutat que moltes coneixíem, però que encara no s'havia explicat prou, és la seva gent, la que viu i habita els barris. I també on ni tan sols els barris miren. **L1**

Blocs d'habitatges a la Zona Franca de Barcelona. Jorge Franganillo, Flickr

Dones a banda i banda de l'aparell radiofònic

Elvira Altés, comissària de l'exposició «Dones a les ones»

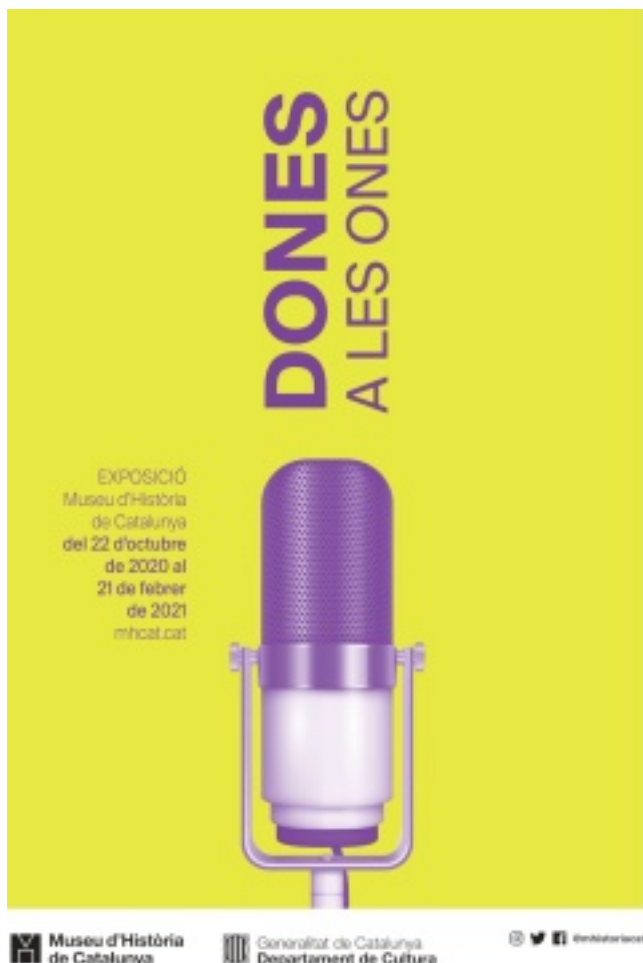
En la història de les dones a la ràdio s'hi poden identificar dos tipus de protagonistes. Les professionals que han contribuït a fer que el mitjà soni, i soni bé, i les dones, com a audiència majoritària i fidel. Des de les ones s'han enviat missatges adoctrinadors cap a les oïdores en pro d'una feminitat submissa, però també s'han mostrat models professionals que han posat el seu talent i la seva capacitat comunicativa com a locutores, actrius, editores i periodistes, per aconseguir que la ràdio sigui un mitjà de comunicació indispensable, que ens informa, ens entreté i ens fa companyia.

Han passat gairebé cent anys d'ençà que la ràdio va començar a sonar. A una jove secretària del director de l'Associació Nacional de Radiodifusió li van demanar que els ajudés a fer les proves de so, i Maria Sabater va dir l'indicatiu de l'emissora EAJ-1, Radio Barcelona, convertint-se així en la primera dona que feia sonar la seva veu a través del micròfon.

Des d'aquests humils inicis, a les radiofonistes els ha tocat emprendre un llarg camí, la història ha passat per dues dictadures, una república, uns anys de transició i, finalment, la democràcia. En totes aquestes etapes les dones han entomat expectatives i consideracions distintes del que ha de ser una feminitat genuïna. Des de la mestressa de casa, esposa i mare, a la dona moderna que treballa i organitza la seva pròpia vida.

Durant l'època de la República, brillaven actrius com **Rosa Cotó** a Ràdio Barcelona o **Rosalía Rovira** a Ràdio Associació de Catalunya, junt amb noies molt joves que també s'iniciaven com a locutores per les emissores de tot Catalunya, sense oblidar l'única periodista que va treballar en aquesta època. **Maria Carme Nicolau** va treballar a Ràdio Barcelona, des d'on va catalanitzar l'informatiu, com *La paraula*, i hi va afegir l'espai dedicat a les dones. Nicolau escrivia els seus textos i ella mateixa els deia per antena, cosa impensable llavors, quan els papers entre locució i periodisme estaven ben delimitats.

Venen després els llargs anys de dictadura en què a les locutores se'ls deixava ocupar un paper secundari al costat de les estrelles masculines, exercint com a locutores de continuïtat o copresentant espais, malgrat que fossin grans veus com la d'**Enriqueta Teixidor**; a les actrius se'ls permetia més lliurement interpretant teatre, etc., fins a arribar als anys de la transició. En aquests gairebé quaranta anys el franquisme havia monopolitzat la informació, de manera que totes les emissores havien de connectar amb Radio Nacional per oferir el butlletí de notícies, el que la gent popularment en deia *el parte*.

S'acaba el monopoli informatiu

Fins a l'octubre de 1977 no es va donar la oportunitat a les estacions difusores perquè elaboressin els seus propis informatius, moment en què entren els i les periodistes a les redaccions de les emissores i es posen els noticiaris en primer terme. Periodistes com **Núria Ribó**, junt amb **Marisol Castillo** i **Ana Pena**, a Ràdio Barcelona. **Anna Comas** i **Eva Algarra** a Radio Nacional, o **Montserrat Nebot** i **Maytri Borau** a Cadeneta Catalana (Radio España), per esmentar-ne algunes, ofereixen noves veus i noves mirades a un país que sortia d'èpoques fosques.

Per recórrer tot aquest periple ha calgut coratge i determinació fins a arribar a l'actualitat, en què les dones realitzen tota mena de formats radiofònics, presenten magazins en *prime time*, debats, informatius, concursos, tertúlies, etc., i es fan càrrec de temes diversos, des de la política, l'ecologia, l'humor, la música, els esports, etc. Un llarg trajecte que fa pujada, però que a hores d'ara ja es pot considerar un objectiu reeixit.

Aquesta és la idea del projecte «Dones a les Ones», que ara es presenta en forma d'exposició al Museu d'Història de Catalunya: donar valor i rellevància a la contribució de les dones a la radiodifusió d'aquest país.

Un passeig per l'exposició

La mostra, fora del típic recorregut cronològic, presenta set àmbits diferents: els inicis, l'audiència, els perfils professionals de les dones en les emissores de ràdio, la música, l'entreteniment, la informació i el darrer, dedicat a les

Dones escoltant la ràdio

comunicadores de l'actualitat.

Comença amb els inicis de la radiofonia i la participació de les dones durant els primers anys, passant per la República, la guerra i la repressió a les locutores republicanes. En el següent àmbit es planteja un aspecte que sempre ha estat molt important per la ràdio, l'audiència femenina. Des del primer moment s'ha tingut clar que les dones eren el *target* principal per sostenir una emissora, per això, tres dies després de començar a emetre ja es plantejava un espai que se'n deia *Charlas femeninas*; naturalment, a càrrec d'un home! La ràdio permet ser escoltada mentre es fan altres coses o es feineja per casa, aquesta és la idea que acompanya les primeres propostes de programes i que s'ha mantingut durant molts anys. Els programes femenins, amb l'univers d'interessos que s'acostumen a considerar prioritaris per a les dones, com a mares i mestresses de casa, han estat una constant fins fa ben poc. Altres formats com els serials i, sobretot, els consultoris, han estat uns dispositius adoctrinadors que han utilitzat en conjunció l'església i el franquisme durant molts anys. Perquè es pugui valorar la influència d'aquests artefactes de construcció d'una feminitat submissa, cal adonar-se de la seva persistència en el temps. Per exemple, el consultori de *doña* Montserrat Fortuny, amb veu de **Mercedes Laspra**, va durar de 1939 a 1980, en què es va jubilar, però va seguir fins al 1986; i el d'Elena Francis, amb **Maruja Fernández**, entre altres, des del 1950 fins al 1984. Durant 45 anys el primer i en 34 anys el segon, han difós discursos cap a les dones que les comminaven a la resignació, a patir i a sacrificar-se pel bé de la família i del que diran. Tant se val si el que consultaven era

Maruja Fernández

una qüestió de maltractaments, de violació, de penúria econòmica, etc., fos el que fos, les dones havien de renunciar a tenir la seva pròpia vida per sacrificar-la al bon nom de la família.

Una menció especial mereixen els programes feministes que des de les ràdios lliures, amb Ràdio Venus, i també des d'algunes emissores, van començar a sorgir. **Maribel Álvarez**, una veu destacada de Radio Juventud, va iniciar el 1974 el programa *Punto y Aparte*, on posava en qüestió les normes restrictives del Règim envers les dones, i que es pot considerar el primer programa feminista en una emissora convencional. Va durar fins al 1977 i els dos últims anys va comptar amb l'assessorament de Lúcia Falcón. Després en vindrien d'altres, a Ràdio Miramar, a Ràdio 4, fins a l'actualitat, que és freqüent escoltar els discursos feministes de manera transversal en qualsevol programa, a més de l'oferta d'algunes emissores de programes amb perspectiva de gènere.

La música, el teatre, els espectacles de cara al públic, també són aspectes que l'exposició assenyalava, junt amb les locutores i presentadores de cada època, com l'estimada actriu i locutora **Maria Matilde Almendros**, que es va saber adaptar a diversos formats i models radiofònics. Actrius com **Encarna Sánchez**, fent parella amb Isidro Solà a Ràdio Barcelona interpretant *Taxi Key*, un serial policíac de gran èxit, o **Núria Cugat**, de parella amb Luis Posada, que posaven en antena *En busca del culpable*, episodis seriatos que aportaven molta audiència a Radio España. També hi havia els espectacles adreçats a la mainada amb intenció benèfica, com el *Pau Pi*, presentat per **Pilar Montero** amb Enric Casademont a

Actrius, Ràdio Barcelona

Ràdio Barcelona, que va passar després a dir-se *Paulinet*, amb els mateixos presentadors, però a l'emissora de la Rambla.

Un dels àmbits que la mostra reivindica són els perfils professionals que hi ha en una emissora. Més enllà de locutores i periodistes, cal assenyalar la necessària contribució de les productores, guionistes, realitzadores, editores, tècniques, col·laboradores, etc., que desenvolupen les seves tasques sovint de manera més anònima, però amb professionalitat i des de fa molts anys. Per exemple, la primera tècnica, **Ángeles Fernández**, que ho va ser de tota Espanya, va començar el 1926 a la ràdio del carrer Casp, on va fer tota la carrera professional fins que es va jubilar com a cap d'emissions.

En l'itinerari expositiu es posa el focus en la informació i en les periodistes que apareixen en la Transició, per acabar amb les comunicadores de l'actualitat, professionals de tot Catalunya que porten a terme programes de temes diversos i formats variats, moltes d'elles com a estrelles de la comunicació, amb reconeixement i credibilitat.

Aquest treball de recerca es complementa amb un banc de veus, una eina interactiva que s'ha anat construint com un treball en procés i que permet escoltar els programes i les veus de les radiofonistes de totes les èpoques. L'enllaç:

<https://bancdeveus.adpc.cat/dones>

És per tot aquest camí i esforç que podem dir que malgrat que ha costat gairebé un segle, finalment, la història de les dones a la ràdio es pot considerar tot un èxit!

Maria Matilde Almendros

**ARA QUE EL CAMÍ
FA PUJADA RESPIRA,
REVISA,
RETROBA,
RENOVA,
REVIU,
REAFIRMA'T,
REVISTA**

Unió General
de Treballadors
de Catalunya

appec

editors de revistes i digitals

L'APPEC representa les editorials de revistes
i mitjans digitals en llengua catalana.

Més de 200 capçaleres de 30 temàtiques diferents.

www.iquiosc.cat

Visa pour l'Image

El millor fotoperiodisme internacional a Perpinyà

© Mazen Saggar

Un cop més, de manera ininterrompuda des del 1989, el prestigiós festival internacional de fotoperiodisme, *Visa pour l'Image*, ha tornat a celebrar-se, com és habitual, a finals del mes d'agost. Amb visites en línia incorporades, els aficionats han pogut contemplar les diverses exposicions, debatre qüestions interessants i assistir també de manera virtual a les projeccions i a la concessió dels premis.

Visa d'or News 2020

Fabio Bucciarelli, pel reportatge dedicat a la ciutat italiana de Bèrgam, a la Llombardia, epicentre de la pandèmia de la covid-19. Publicat a *The New York Times*

(©Fabio Bucciarelli / *The New York Times*)

(En la pàgina anterior)

Bourse de la nouvelle photographie urbaine

Patrocinada per Google. Aïda Dahmani. Es recompensa un talent emergent de la fotografia francesa que tracta temàtiques urbanes de manera innovadora

(©Aïda Dahmani)

Visa d'or Magazine

Bryan Denton, pel reportatge publicat a *The New York Times*, sobre la perturbació del cicle de l'aigua a Índia causada per l'escalfament climàtic.

(©Bryan Denton/*The New York Times*)

Tot i la complicada situació i que mesos abans no es tenia clar ni tan sols si es podia dur a terme, el seu creador i actual director, Jean François Leroy, va poder anunciar-ho amb satisfacció: «Estem contents de poder-hi ser i dir que hi haurà una vintena d'exposicions accessibles al públic. Malauradament no podrem fer les projeccions habituals. Ho farem a través de la pàgina web, on es poden veure exposicions i, a les nits, projeccions». Leroy va insistir en la necessitat de la celebració: «En aquests temps tumultuosos, en què la frontera entre els fets i les opinions es difumina cada dia més, amb informacions sense verificar en les xarxes i els platós televisius, aportem tres coses de les quals manca cruelment la nostra època: fons, matisos i perspectiva dels esdeveniments. És a dir, l'essència del fotoperiodisme».

© Mazen Saggar

Prix Photo-Fondation Yves Rocher

Mathias Depardon, pel seu reportatge sobre les conseqüències ecològiques i socials a causa de la dessecació dels rius de la Mesopotàmia

(©Mathias Depardon)

© Mazen Saggar

Visa pour l'Image té lloc anualment durant una quinzena de dies a la ciutat de Perpinyà. Cita ineludible pels amants de la fotografia i de la comunicació, ara mateix és un dels festivals més importants de fotoperiodisme en l'àmbit internacional.

Les diferents exposicions individuals i agències de notícies es reparteixen per edificis històrics de la ciutat. També s'organitzen projeccions *ad hoc*, trobades internacionals i es premien prestigiosos fotògrafs del món, recompensant els millors reportatges realitzats durant l'any.

© Mazen Saggar

Visa d'or d'honneur du Figaro Magazine

Jean-Pierre Laffont. El premi recompensa el conjunt de tota una carrera d'un professional prestigiós i encara en exercici. Fotografia captada en el centre de detenció per a homes de «Tombs», en el barri novaiorquès de Manhattan, als Estats Units, el 28 de setembre de 1972

(©Jean-Pierre Laffont)

Visa d'or de la Presse Quotidienne

Rosem Morton, autoretrat d'una infermera americana que s'ha dedicat a la fotografia després d'haver estat violada. Una mena de fototeràpia, una manera de sobreviure. Publicada a CNN.com

(©Rosem Morton/CNN.com)

© Mazen Saggat

D'altra banda, l'Associació *Visa pour l'Image* sempre ha tingut una clara vocació pedagògica i participa activament en programes educatius oferint visites guiades a les exposicions a escolars i estudiants de secundària, així com cursos de formació als professors perquè traslladin l'anàlisi i la reflexió sobre el llenguatge fotogràfic dels mitjans de comunicació a les seves classes en els centres d'ensenyament. [L](#)

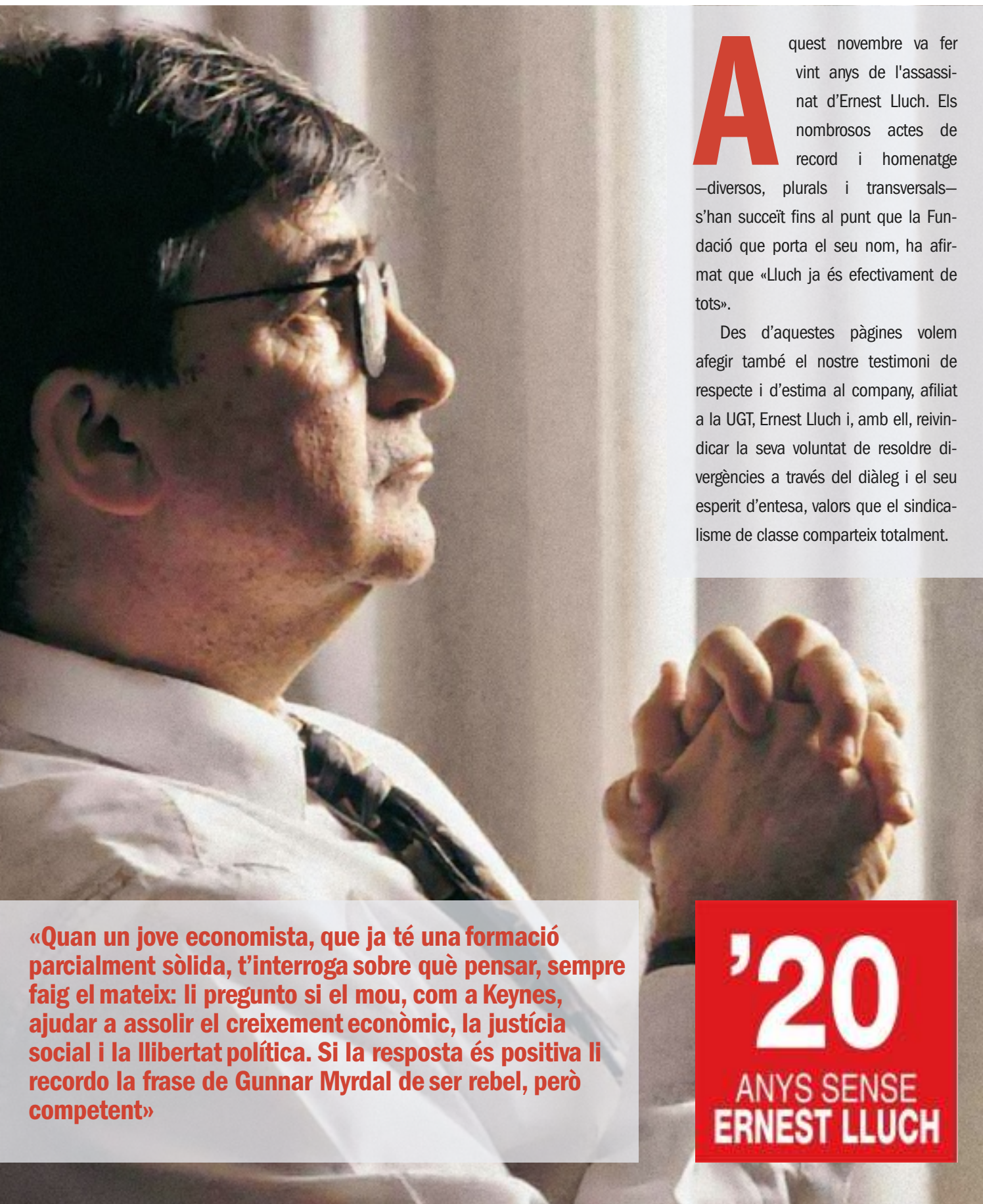
Bourse Canon de la Femme Photojournaliste

Sabiha Çimen. El premi li permetrà finançar el seu reportatge en curs «Hafizas, les guardianes de l'Alcorà» del qual forma part aquesta fotografia

(©Sabiha Çimen/Magnum Photos)

Recordat company Ernest Lluch

Fotografies cedides per la Fundació Ernest Lluch. www.fundacioernestlluch.org

Aquest novembre va fer vint anys de l'assassinat d'Ernest Lluch. Els nombrosos actes de record i homenatge —diversos, plurals i transversals— s'han succeït fins al punt que la Fundació que porta el seu nom, ha afirmat que «Lluch ja és efectivament de tots».

Des d'aquestes pàgines volem afegir també el nostre testimoni de respecte i d'estima al company, afiliat a la UGT, Ernest Lluch i, amb ell, reivindicar la seva voluntat de resoldre divergències a través del diàleg i el seu esperit d'entesa, valors que el sindicalisme de classe comparteix totalment.

«Quan un jove economista, que ja té una formació parcialment sòlida, t'interroga sobre què pensar, sempre faig el mateix: li pregunto si el mou, com a Keynes, ajudar a assolir el creixement econòmic, la justícia social i la llibertat política. Si la resposta és positiva li recordo la frase de Gunnar Myrdal de ser rebel, però competent»

'20

**ANYS SENSE
ERNEST LLUCH**

El lligat humanista d'Ernest Lluch

Fundació Ernest Lluch

Ernest Lluch era un intel·lectual valorat, un polític respectat i un comunicador enormement popular, quan l'assassinaren el 21 de novembre del 2000. Investigador, escriptor, professor, parlamentari, ministre, rector d'Universitat, articulista, tertulià... tot això fou Ernest Lluch, i per tot això se'l recorda, se'l reconeix i estima.

La seva vida compromesa en la defensa de les llibertats va ser precoç. Quan era un jove estudiant es va sumar a l'oposició democràtica al franquisme esdevenint el representant democràtic dels alumnes de la Facultat d'Econòmiques. Ja com a ajudant del catedràtic Fabià Estapé, fou expulsat de la Universitat de Barcelona per la seva significació política. Durant la dictadura fou detingut diverses vegades per participar en moviments socials i polítics contra el règim. El seu activisme continuà a València, on fou vicedegà de la Facultat d'Econòmiques i fundador del Partit Socialista del País Valencià. Mort Franco continuà amb el seu compromís militant i tornà a Catalunya el 1977 on va ser elegit diputat per Girona amb la coalició Socialistes de Catalunya, de la qual el 1980 fou portaveu en el Congrés dels Diputats. El 1982 formà part del govern socialista com a ministre de Sanitat i Consum, des del qual i fins a 1986, enfrontat als sectors més conservadors del món sanitari, va generalitzar la cobertura sanitària estatal i va crear el departament dels drets del consumidor, per primera vegada a Espanya.

Deixant la política professional va concentrar la seva activitat principal a la universitat, a la docència i investigació. El 1986 va guanyar la càtedra de Doctrines Econòmiques de la Universitat de Barcelona i entre 1989 i 1995 fou rector de la Universitat Menéndez i Pelayo, que rellançà a una nova etapa d'activitat i presència. Paral·lelament a una permanent acció pública com a articulista, tertulià i comentarista polític, continuà amb els seus treballs minuciosos i erudits, especialment d'història i pensament econòmic. Fruit d'aquestes recerques ens deixà just acabades dues obres sobre el segle XVIII que essent històriques tenien una connexió directa sobre els problemes dels nostres dies. Era un coneixedor profund de la qüestió nacional catalana i per això s'interessà tant pel País Valencià i, els darrers anys, per Euskadi. S'enamorà talment del País Basc que hi posà pis i hi passava temporades. Estudià a fons el problema basc i es comprometé una i altra vegada a favor d'Euskadi, la seva identitat i la seva cultura, contra els violents i a favor del diàleg, cercant camins constitucionals per resoldre els problemes. I fou per aquestes idees que el van matar.

Ernest Lluch, un tarannà

Lluís Foix, foixblog.com

Es diu que el temps tot ho difumina i esborra. També el pas de les persones que queden presents en la memòria personal i col·lectiva de forma molt subtil i selectiva. La figura de l'Ernest Lluch no ha fet sinó créixer des que un dimarts del mes d'octubre de l'any 2000 queia assassinat per aquells que no toleraven les seves idees de pau i concòrdia. Els hi feia nosa.

L'Ernest era una persona normal, però molt cultivada. Era un home divertit que desplegava una curiositat universal i a la vegada concreta. Tenia amics a tot arreu i coneixia les històries més insospitades de molta gent. La conversa amb l'Ernest esdevenia sempre enriquidora i vivaç, desperta. Escoltava i xerrava pels descosits perquè del seu pou de cultura i humanitat en sortien tota mena de temes i raonaments.

Aquest tarannà no era mai vulgar i sempre tenia un punt d'erudició. Encetava qüestions que et deixaven descol·locat. I si volies desconcertar-lo havies d'anar per la subtilitat dels detalls. Recordo que un dia vaig citar en un article un llibre d'un historiador hongarès, István Bibó, i m'envià un paper amb aquella lletra seva ordenada, pulcra, amical, en què em mostrava la seva sorpresa per haver detectat aquell autor que es pensava que a Espanya era un secret només compartit per Miguel Herrero de Miñón i ell mateix.

En les seves investigacions sobre els catalans vençuts del segle XVIII va regirar molts arxius i documents de

l'època. Coneixia el que hi havia a Viena, anava pels pobles de Catalunya on quedaven petjades dels austriacistes, anava a Oliana on va néixer Vilana-Perles, visitava unes monges de clausura d'Esplugues de Llobregat que guardaven correspondència de les guerres carlines i es passava hores subratllant textos i papers.

Recordo que una setmana abans de la seva mort, es presentà a la tertúlia radiofònica que cada dilluns teníem per parlar del Barça i es va treure de la butxaca un retall d'un diari madrileny en què es perfilava ja la campanya mediàtica que la propera primavera veuríem en tants llocs sobre el País Basc. Això, em digué, portarà molta cua, ja ho veuràs. Fou gairebé una profecia.

Tenia la teoria que els bascos ens compliquen la vida. Des d'un costat i des de l'altre. Bascos són —insinuava— Savater, Mayor Oreja, Pradera, Unzueta, Juaristi, Arzalluz... tots ens diuen el que hem de fer i pensar, i com que no coincideixen entre ells sempre acabem tenint problemes. Una de les seves últimes crítiques de llibres fou sobre un assaig de Juan Pablo Fusi sobre Espanya que es publicà després de la seva mort a una revista valenciana. Parlava precisament de la influència dels escriptors, pensadors i tertulians bascos en el moment present. Me l'havia explicat fil per randa aquella nit abans de parlar del Barça des dels més inesperats punts de vista.

Com és força conegut, l'Ernest no era «nuñista» però tampoc «gasparis-

ta». S'havia presentat a la candidatura de Lluís Bassat perquè entenia que l'equip més emblemàtic de Catalunya necessitava una regeneració que malauradament encara no s'ha produït. Però no posava llenya al foc a la Junta esperant que les coses es reconduïssin. Penso que hauria estat una mica trist per tot el que ha passat enguany, ell que anava al Camp Nou regularment, podria dir religiosament, aprofitava per enraonar amb la penya d'amics, prenia un llibre si s'avorria, xiulava quan intel·lectualment ho veia necessari, construïa un discurs sobre el club, els jugadors, els tècnics, la directiva... que repetia durant uns quants dies.

Després hem sabut que la seva afecció a la Real Sociedad de Sant Sebastià era tan real que n'era soci accionista, molt minoritari, però accionista. Mai vaig saber si el seu barcelonisme radical digué adequadament el resultat de l'última vegada que el Barça jugà a Donosti i que guanyà per sis gols a zero. Ell hi era perquè freqüentava molt sovint la capital de Guipúscoa.

Allí hi havia fet moltes amistats en el món de la política i de la cultura. «Passejant per la Concha», em digué un dia, «vaig veure un cardenal jubilat, monsenyor Suquía, que també caminava per l'avinguda dels tamarinds. Vàrem parlar una estona i més tard, per la mateixa avinguda, avançava el bisbe Setién amb qui vaig enraonar una altra estona. És curiós», afegia, «com entre ells dos gairebé no es parlaven perquè tenien punts de vista no

del tot coincidents, se saludaven cordialment, però prou, i jo en canvi podia mantenir un conversa amb tots dos».

Aquesta era una de les notes que definien la personalitat de l'Ernest. Era un home de diàleg inclús en les situacions més delicades i extremes. El dia abans que l'assassinessin em comentava que el proper cap de setmana tornaria a Sant Sebastià, a la Universitat del País Basc. No ho facis ara perquè tot està molt complicat, li deia. Però ell em contestà que ho havia de fer perquè si no a aquella gent «no els hi podria mirar més a la cara». El que no sospitava, ni jo tampoc, és que no arribaria a anar-hi perquè el matarien l'endemà a Barcelona.

Ernest Lluch no era un heroi ni un savi petulant. Era una persona entranyable, contradictòria en molts aspectes, humà, apassionat per unes quantes coses, entre elles la Catalunya que ell creia com a real i possible, xafarder simpàtic, amant dels llibres, de les biblioteques, de la universitat.

El que ell no es pensava ni jo tampoc és que a mesura que passa el temps hagi esdevingut una mena de referència tant pel seu tarannà com pel seu humanisme i la seva bonhomia.

Barcelona, 17 de novembre de 2010

Fins a l'últim segon, tot és vida i la viurem dignament

Manuel Becerra, secretari general, Unió de Jubilats i Pensionistes, UGT de Catalunya
Fotografies de Getty Images

Condicions indispensables.

Tots coneixem les diferents percepcions que provoca el canvi continu i imparable que suposa envellir. Des de les més àmplies, que consideren que comencem a fer-nos vells des del moment en què naixem, fins a les més utilitaristes, que l'associen al moment en què deixem de ser productius.

El que no sembla qüestionable és que cada vegada hi haurà més persones grans en termes absoluts i relatius, així com que l'esperança de vida s'allarga. Com a societat tenim el repte de determinar en quines condicions es viuran aquests anys finals del cicle vital.

Les condicions materials i quantificables fonamentals per valorar el nivell de dignitat de la vellesa són: les pensions i altres prestacions econòmiques; els recursos sanitaris i les xarxes d'atenció especialitzada; les dotacions per a dependència; la disponibilitat d'habitatges, residències especialitzades, habitatges adaptats o centres de dia, així com les polítiques socials d'ajuda als col·lectius més necessitats que han d'aplicar les administracions més pròximes. Totes aquestes condicions són indispensables, però també en formen part de manera complementària la plena igualtat, la participació o la mort digna.

Hi ha altres situacions que contribueixen a una vellesa digna, directament relacionades amb la percepció que té la societat de les persones grans i els efectes que aquests estereotips deformants poden produir, com discriminació, marginació i fins i tot maltractament.

Cada vegada estic més convençut que hauria de reformar-se el codi penal perquè consideri com a agreujants els abusos, estafes, delictes i atemptats que es cometen contra les persones grans per raó de la seva vulnerabilitat.

Significats bàsics. Quan utilitzem els diferents sentits que concernen la dignitat, referida a la vida, a les persones o a situacions i circumstàncies que les relacionen directament, tots podem coincidir en el seu significat.

Gairebé podríem dir que conceptualment està incorporat en la matriu biològica que compartim, com un instint bàsic ancestral pel qual identifiquem un dret innat de les persones, inseparable i irrenunciable durant tota la vida, com també ho són la igualtat o la llibertat.

Viure amb dignitat o dignament està recollit a pràcticament totes les declaracions internacionals de drets individuals i col·lectius, en constitucions nacionals, en els principis generals d'institucions públiques, col·lectius professionals i acadèmics, organitzacions polítiques, sindicals, etcètera.

Viure amb dignitat no admet distincions per raó de gènere, color, religió, pensament, espais o franges d'edat o qualsevol altra circumstància o condició.

Envellir amb dignitat no significa res més que continuar vivint amb dignitat, sense renunciar a cap dret pel fet biològic de complir anys.

Arribar a una certa edat pot suposar deixar l'activitat laboral i professional, accedir a la jubilació i fins i tot començar a familiaritzar-se amb algunes disminucions motores o sensorials, però el que no suposa en absolut és la disminució o pèrdua de ni un dels drets, individuals o col·lectius, que tenim com a persones.

A més de les declaracions solemnes sens dubte benintencionades, així com l'acceptació general que envellir no suposa la pèrdua de cap dret, cal aterrar en la realitat prosaica quotidiana de les persones grans i contrastar com es concreta la noble aspiració de tenir una vellesa digna.

Dret a pensió digna. El principal recurs per tenir vida autònoma, activa i amb els mitjans suficients és la pensió. Encara llastem els intents de desmantellament del sistema públic de pensions que s'han produït en l'última dècada.

Sembla que en l'actual conjuntura política es reprèn el camí d'acceptar les recomanacions del Pacte de Toledo, però continua sent imprescindible que els acords es prenguin sobre la base del consens i el compromís social, amb un suport ampli polític, sindical i empresarial pactat en el marc del diàleg social.

No podem oblidar tampoc que les desigualtats en la vida laboral, principalment de gènere, es traslladen a les pensions.

Sanitat. La veritable situació de la sanitat pública l'hem pogut veure en els mesos passats i ara mateix. La crisi sanitària desencadenada per la covid-19 ha evidenciat les mancances i els efectes de les retallades sostingudes des de la crisi del 2009 pels governs detentors de les competències.

Han estat les persones grans les que hem pagat fonamentalment un dramàtic preu en sofriment i en vides.

Dependència i residències. La situació del sistema d'atenció a la dependència, no ha estat aliè sinó tot el contrari a aquest drama viscut per les persones grans, els seus familiars i els seus cuidadors: per contra, ha agreujat els efectes de la pandèmia sobre les persones grans que viuen en residències.

El model de residències, concerts, gestió, recursos econòmics, dotació de professionals, personal, formació, conveni laboral, etc., haurà de ser revisat globalment i urgent, amb la participació de les administracions públiques; les organitzacions polítiques i sindicals; professionals i especialistes, així com associacions de persones grans i familiars.

Des de la perspectiva sindical hem de continuar defensant la recuperació i la millora dels pressupostos de la llei de dependència, així com el control i la gestió pública de tots els serveis relacionats amb les residències col·lectives de qualsevol modalitat on visquin les persones grans.

La cura i l'atenció no pot ser un segment de l'activitat econòmica es-

peculativa, on la principal variable sigui el benefici i en què les administracions públiques deleguin la seva responsabilitat. Darrere de cada persona hi ha una història i un recorregut vital, personal, familiar i professional.

L'atenció, les cures i la dignitat amb la qual tractem la gent gran, reflecteix exactament la qualitat humana d'una societat.

Habitatge. No podem oblidar que el desig majoritari de les persones grans és continuar vivint en el seu entorn habitual, per la qual cosa les polítiques públiques han de promoure la rehabilitació i l'adaptació dels habitatges, la construcció de pisos tutelats, la defensa dels inquilins davant els moviments especuladors, els canvis legislatius necessaris perquè l'habitatge no sigui una font de preocupació i por per a nosaltres, especialment les dones que majoritàriament viuen soles.

Solitud. La solitud no desitjada té cada vegada més incidència en les societats occidentals.

Entre la gent gran, la solitud se sol associar a la pèrdua del cònjuge, al deteriorament de les relacions familiars, a la jubilació, a la desconexió amb les relacions personals i a altres situacions.

La solitud no és per si mateixa una malaltia, però pot afavorir la deterioració de la salut física i psíquica.

Les administracions públiques, especialment les més pròximes, estan prenent consciència d'aquestes situacions i estan aplicant programes per a la detecció i seguiment de situacions d'aïllament limitant i solitud no desitjada.

Des de les administracions locals, però també des de l'administració central i les autonòmiques, han de reforçar-se els mitjans humans i materials dels serveis socials per donar resposta especialitzada i específica a les nostres necessitats.

Recursos públics. Més enllà de les conjuntures econòmiques, l'oportunitat política o altres consideracions teòricotècniques, hi ha una decisió política conscient de com prioritzar els destins dels recursos públics. Aquesta decisió és el veritable baròmetre del valor que l'administració corresponent dona a la gent gran i a la dignitat amb la qual vivim.

Discriminació. A vegades, en la base d'algunes polítiques pot detectar-se una concepció deformada que contempla les persones grans com una circumstància homogènia i passiva i que representen una càrrega per a la societat en el seu conjunt. No som considerades com a persones titulars dels mateixos drets que qualsevol, amb capacitat i autonomia per prendre les nostres decisions.

L'edat no ens fa ciutadans de segona, encara que tinguem distintes necessitats. La discriminació, per raó de l'edat, alimenta prejudicis, diferències perjudicials i fins i tot abusos per part de persones i ens públics o privats.

Bretxa digital. Un exemple de discriminació és l'aplicació de procediments digitals generalitzats sense tenir en compte que una generació, que hem sabut adaptar-nos a nombrosos canvis en la nostra vida, econòmics, migratoris, polítics, tecnològics, etc., pot ser que no tinguem els mitjans tècnics o les capacitats requerides per fer ús de certs canals.

La bretxa digital en les persones grans és una bretxa social i discriminatòria.

És necessari trobar l'equilibri entre l'ajuda en la connexió, relació i dispo-

sició de serveis que ofereixen, i l'efecte d'aïllament funcional i social que deixa la gent gran indefensa i inoperant davant els procediments públics i privats.

Mort digna. Acceptar el cicle de la vida i viure-la dignament en totes les seves fases implica estar a favor del dret a una mort digna, segons els nostres valors i la nostra decisió, en exercici de l'autonomia personal i la llibertat de decidir com volem que sigui el nostre final.

El dret a ser tractat dignament no decau amb l'edat, amb la malaltia ni davant el moment de la mort. Tampoc el dret que sigui respectada la nostra voluntat, expressada lliurement per mitjà de qualsevol dels documents de voluntats anticipades que poden utilitzar-se i els procediments legals que correspongui per deixar constància de com volem morir.

Formació. Altres aspectes complementaris que contribueixen a tenir una vellesa digna i activa són la formació, la participació comunitària, el compromís amb causes col·lectives, el voluntariat, l'oci compartit, les relacions intergeneracionals, etc.

És imprescindible transmetre a la societat el missatge que tenim les capacitats i el dret a continuar aprenent. Hem de tenir accés a la formació personal, al coneixement, a gaudir amb els nous aprenentatges i amb l'adquisició de noves habilitats relacionades amb la cultura, l'art, la salut, l'ecologia, les noves tecnologies, etc.

Participació. Les persones grans tenim també l'oportunitat, la voluntat i el dret a participar activament, de manera individual o col·lectiva en to-

tes aquelles activitats que estiguin relacionades amb les condicions de vida. Una participació activa en la qual puguem expressar les nostres opinions, plantejar alternatives i formar part dels processos de decisió.

De fet, estem cada vegada més presents en les organitzacions sense ànim de lucre, aportant la nostra experiència, coneixements i ajuda altruista i no només en grans xarxes sinó també en accions pròximes i concretes.

Continuem treballant en les organitzacions sindicals, defensant els nostres drets i reivindicacions relacionats amb el sistema públic de pensions, la sanitat pública, el sistema de dependència i els serveis socials.

En la pràctica, les persones grans podem i hem de ser, i som a tot arreu d'acord amb la nostra voluntat i les nostres possibilitats.

Som, participem i decidim en contextos de formació, voluntariat, organitzacions polítiques i sindicals, entitats culturals i d'oci, esportives, turístiques, etc.

Conclusions. Per envellir dignament cal construir un entramat de components bàsics que siguin tan dignes com volem que sigui el resultat final d'una vida digna: pensions, sanitat, dependència, habitatge, serveis socials, igualtat, participació, mort digna, etc.

Cada vegada les persones grans som més nombroses i vivim més anys. La vellesa no ha de ser un problema, sinó un període ple d'opcions al qual podem aportar experiència, coneixements, col·laboració i continuar aprenent, participant i posant en pràctica un altre dels instints bàsics, el de la solidaritat amb els més desfavorits i vulnerables.

Fins a l'últim segon, tot és vida i la viurem dignament. **LI**

L'antiespecisme i la lluita de classes

Avalot—Joves de la UGT de Catalunya

Sovint des del sindicalisme acostumem a debatre sobre les opressions que ens afecten com a classe treballadora i formem part de lluites socials complementàries que són part del nostre dia a dia, com ara les discriminacions que patim pel nostre gènere, orientació sexual o raça. Des de l'Avalot proposem mirar més enllà i començar a revisar els privilegis que tenim com a humans.

Aitor Garmendia/Tras los Muros, www.eslanimales.org

Què és l'especisme?

S'entén com a *especisme* «l'ordenació jeràrquica del conjunt de valors i drets de les espècies». L'especisme representa la discriminació cap a altres espècies i l'ordenació dels interessos i necessitats de les animals no humanes per sota de les de l'espècie humana.

Dins de la discriminació que suposa l'especisme, ens trobem que s'estableixen diferents criteris depenent de l'espècie d'animal de què es tracti. Per exemple, a la societat occidental es respecta molt més la vida i les necessitats de les animals considerades de «companyia» (gats, gossos, etc.) mentre que a altres espècies (porcs, vaques, gallines, peixos, etc.) se les tracta com a mercaderia al nostre servei.

Antiespecisme o veganisme?

L'antiespecisme pretén acabar amb aquest ordre en el qual una espècie (l'espècie animal humana) s'ha cregut superior a les altres (espèci-

es animals no humanes) i preservar els drets de totes les animals, inclòs el dret a una vida digna.

Sovint s'ha considerat que el veganisme és només una dieta o una forma d'alimentació, però la realitat és que va molt més enllà i és una conseqüència directa de l'antiespecisme, que és una ideologia amb base política.

L'antiespecisme es basa en la idea que cal combatre qualsevol forma d'opressió i que les opressions no només formen part de la individualitat, sinó que també estan arrelades a les institucions que les exerceix, reproduceix i legítima.

Com qualsevol altre moviment social, l'antiespecisme pretén arribar i conscienciar el màxim nombre de persones per poder reduir l'impacte negatiu que genera el consum animal així com la producció de béns d'origen animal, ja que, com menys població consumista animal hi hagi menys explotació hi haurà.

Diferenciació de conceptes

No hem de confondre ecologisme, animalisme i antiespecisme. El denominador comú dels tres moviments és la preservació del medi ambient i la cura del planeta, però els tres ho fan des de posicions ben diferents.

L'antiespecisme denuncia que es tracti les animals no humanes com a recursos i defensa que han de gaudir de drets i llibertats per a una vida digna, mentre que el moviment animalista considera els drets de les animals de forma selectiva. És a dir, lluita pels drets de les animals però no per totes les espècies d'animals. Finalment l'ecologisme manté una postura antropocèntrica, ja que, consideren la preservació del medi ambient però en benefici de l'espècie animal humana.

Antiespecisme, feminisme i lluita de classes

La relació de l'antiespecisme amb el feminisme és estreta. L'espècie humana cosifica els cossos d'animals no humans de la manera que es cosifiquen els cossos de les dones en l'ordre patriarcal. Hem de trencar amb l'ideari col·lectiu que cap animal ni persona està al nostre servei!

De la mateixa manera, l'explotació de la classe treballadora té molt a veure amb l'explotació animal. Mai has pensat en com s'assemblen les treballadores d'una fàbrica a les ani-

mals que produeixen a la indústria càrnia o lletera? Encara és un fet que costa de reconèixer, però sí, les animals són part de la classe treballadora i les hem d'incloure a la lluita obrera.

Acabar amb el patriarcat implica acabar amb qualsevol forma d'opressió, i el sistema patriarcal i capitalista és latent en qualsevol esfera i àmbit de la nostra societat. Per això és tan important que tots els moviments socials que lluitem contra el patriarcat ho fem des d'un front comú i sent conscients que tot i que formem part de la classe oprimida, també som

opressores i hem de revisar aquests privilegis.

Des de l'Avalot defensem l'acció des d'un model interseccional, ja que considerem que la classe social, la raça, el gènere, l'orientació sexual i l'edat són lluites que estan interrelacionades i tenen un front comú: el sistema capitalista, heteropatriarcal i adultocentrista. I sí, també el sistema especista. Si volem desarticular el sistema opressor, hem de posar fi a qualsevol mena de discriminació, i això inclou les espècies animals no humanes. **Lt**

Nota de l'e.: S'ha respectat l'ús del genèric femení habitual en l'Avalot.

Presentació a Sabadell de Vallès antiespecista. Fotografia de Jordi de Arriba. i.Sabadell

Connecta't a **www.omnium.cat**
i descobreix els 11 motius per fer-te'n soci

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

Reflexions sobre la primera pandèmia del segle XXI

Gentil Puig-Moreno, escriptor

Breizh, setembre de 2020. Article publicat alhora en francès a *Le Peuple Breton*

Immers en la insòlita situació actual provocada per la covid-19, desbordat per certs comentaris més «trumpians» els uns que els altres, tracto de guardar el cap fora de l'aigua, una aigua cada vegada més tèrbola. Sort que certes persones m'hi ajuden, com el sociòleg de noranta-sis anys, Edgar Morin o el filòsof eslovè, Slavoj Žižek. Generalment, començo a tenir-ne prou dels comentaristes. Per aquest motiu he volgut escriure algunes reflexions per a ordenar els meus pensaments. Escric per tractar de veure-hi més clar.

Aleshores, què fer i què pensar confrontat a aquesta insòlita situació totalment impensada? Què haurem après d'aquesta crisi sanitària i social? Crec entreveure un llum al final del túnel, però veig també uns núvols molt negres amuntegar-se a l'horitzó. Sento una gran inquietud per allò que alguns anomenen «el món de després». Una cosa és certa, no em puc resignar a admetre que Amazon, Facebook, Netflix i altres GAFA (empreses tecnològiques hegemòniques) siguin els grans vencedors d'aquesta pandèmia. Entre l'abans i el després crec que, tot plegat, ens espera als uns i els altres, un futur amb greus desil·lusions.

Recordem allò que alguns de nosaltres pensàvem abans d'aquest primer cataclisme mundial (d'altres sobrevindran) a propòsit de la conta-

minació del planeta, de la desregulació climàtica, de la desaparició d'espècies animals, com els ocells i les abelles, així com l'agreujament de les catàstrofes naturals. Alguns pensadors en dedueixen teories de l'esfondrament o del decreixement.

Mireu per on, el decreixement ja és aquí, ha arribat sense adonar-nos-

en, i quin decreixement! Un decreixement mundial. I paradoxalment haurà estat un virus molt petit, que ha atacat el món sencer i a tothom, sense distincions, tots els nostres sistemes de salut, però també l'economia mundial, els famosos mercats. Mai abans cap altre virus no s'havia apropiat d'aquests centres neuràlgics de

Nikolas Noonan, Unsplash

Una natura que no hem respectat, que hem explotat o sacsejat, en nom d'una nefasta visió de la cultura de l'home, d'una concepció errònia del progrés, centrada sobretot en els beneficis que genera.

Jasper Wilde, Unsplash

l'economia capitalista. No somnio: allò que molts teòrics, utopistes, militants internacionalistes o altermundialistes i ecologistes decreixents predicaven i esperaven, ha arribat sobtadament. Quina sorpresa! Què ha passat de tan extraordinari que no podíem ni imaginar i que, no obstant, ha ocorregut realment i ha capgirat totalment les nostres societats i les nostres vides?

És el punt de partida dels meus interrogants i de les meves reflexions. He volgut entendre, almenys en part, allò que ens ha passat a tots i que, sens dubte, continuarà passant a l'avenir, si no canviem les nostres formes de vida. I fins i tot si les canviem, continuarà passant perquè es tracta d'uns fenòmens que no dominem; es tracta de les lleis de la natura i de la

física. Una natura que no hem respectat, que hem explotat o sacsejat, en nom d'una nefasta visió de la cultura de l'home, d'una concepció errònia del progrés, centrada sobretot en els beneficis que genera. Es tracta d'una cultura de dominació de la natura, perseguida per uns sistemes de predació, d'unes societats capitalistes i dels seus dirigents polítics. Per sort, la Cultura revesteix d'altres concepcions i objectius molt més dignes.

En una recent conferència (de maig de 2020), Michel Duru, director de recerca a l'Institut National de Recherches Agronomiques, qualificava la covid-19 com una malaltia de l'antropògena (edat de l'home), i proposava una concepció de salut global de l'home i del planeta basada en la biodiversitat. El filòsof «marxià» eslovè,

Michael Held, Unsplash

Si tenim en compte les previsions del GIEC, la irreversibilitat dels fenòmens climàtics naturals i sobretot la imprevisibilitat de les catàstrofes naturals o industrials que acompanyen aquests canvis, podem afirmar que el pitjor el tenim al davant nostre.

Slavoj Žižek, sembla molt més escèptic (*Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*, 2020), recentment traduït al castellà.

Per la meua banda, em demano, on es troba el punt de contacte conflictual entre natura i cultura? Sens dubte, entre, d'un costat, les espècies naturals que viuen en els boscos tropicals i, de l'altre, la desforestació de l'home; entre les espècies animals salvatges, caçades de llur hàbitat natural i l'ocupació de les terres, conquerides abusivament per l'home. L'home com a representant d'una cultura oposada a la natura, com a predador, que creu dominar la natura i només fa que explotar-la al seu únic benefici, amb tota impunitat. Doncs bé, la natura sembla anunciar-nos

que això no pot continuar així, que això s'ha acabat.

El filòsof Slavoj Žižek pensa (i jo també pensava abans de llegir-lo) que la covid-19 representa una mena de repetició general d'allò que ens espera car d'altres epidèmies vindran amb d'altres catàstrofes ecològiques de manera totalment ineluctable. Citant el cas de la recent pol·lució als hidrocarburs de Norilsk a la Sibèria, Žižek afegeix que, amb la fosa del permafrost, es preveu la difusió d'una multitud de bacteris que representen un perill sanitari per a la humanitat. Per a ell, la covid-19 inaugura una nova era, que ens obliga a repensar-ho tot de dalt a baix.

A més a més, la contaminació de l'atmosfera de les zones industrials i de les grans metròpolis mundials agreugen i re-

dueixen les capacitats de defensa immunològica de les poblacions més pobres confrontades a la difusió dels nous virus provinents precisament de la natura, dels animals anomenats «salvatges» portadors de perills, molt sovint encara desconeguts per la ciència i pels homes.

Si tenim en compte les previsions del GIEC (*Groupe International d'Experts sur le Climat*), la irreversibilitat dels fenòmens climàtics naturals en curs arreu del planeta i sobretot la imprevisibilitat de les catàstrofes naturals o industrials que acompanyen aquests canvis, aleshores podem afirmar que el pitjor el tenim al davant

nostre. Estem vivint i descobrint la nostra pròpia fragilitat i la nostra pròpia inconsciència. Tot i que d'altres afirmen però que, «el pitjor tampoc no és segur».

Aquesta primera crisi viral del segle XXI, no és més que una primera gran alarma d'allò que ens espera, com diu Slavoj Žižek. És el primer estat d'un fenomen més profund que amenaça la humanitat. És la primera etapa d'una crisi sistemàtica de les nostres societats. El dilema ja no és entre catastrofisme o luciditat, ans entre retorn al passat i resignació, o bé coratge i resiliència enfront del futur. Coratge i perseverança per co-

mençar a viure altrament amb frugalitat i simplicitat, desfent-nos de tot allò que és superflu. Crec fermament en un retorn humil i necessari a la terra. Admeto però que és encara una il·lusió difícil d'assumir per una gran majoria de ciutadans.

Una diferència m'oposa a l'editorialista, Laurent Joffrin (*Libération* del 5 de maig de 2020), quan escriu «...Una part del discurs ecològic afirma que estem assistint a una venjança de la Natura contra la civilització moderna, com certes religions incriminaven antany les faltes dels homes i provocaven la venjança dels déus», per part meua, penso que no es tracta d'una venjança de la Natura ni tampoc dels déus, ans més aviat d'una amenaça climàtica, sanitària i social, que és ben real, que no té res a veure amb les del passat, i que no podem frivolitzar ni ignorar. En tot cas, que a partir d'ara, ja no podrem ignorar.

Potser caldrà tornar a llegir les obres premonitòries d'Ivan Illich (1926-2002), i de tants altres pensadors que, durant els anys setanta, ja avisaven dels perills futurs. Recordem per exemple els seminaris de Cuernavaca (Mèxic), en el qual van participar Emmanuel Levinas, Hannah Arendt, Herbert Marcuse, Edgar Morin, etc., que durant deu anys van alimentar les teories d'Ivan Illich, contra el sistema del consumisme frenètic i del productivisme tecnocràtic, i que, amb la creació del CIDOC (Centre Intercultural de Documentació) les va difondre arreu del món. Per cert, el CIDOC de Barcelona hi va tenir relacions (cf. www.cidoc.mx).

Vista la suma de tot plegat, potser el pitjor no és segur, i existeix una esclatxa entre optimistes un xic il·lusos i pessimistes sovint sinistres. **Lt**

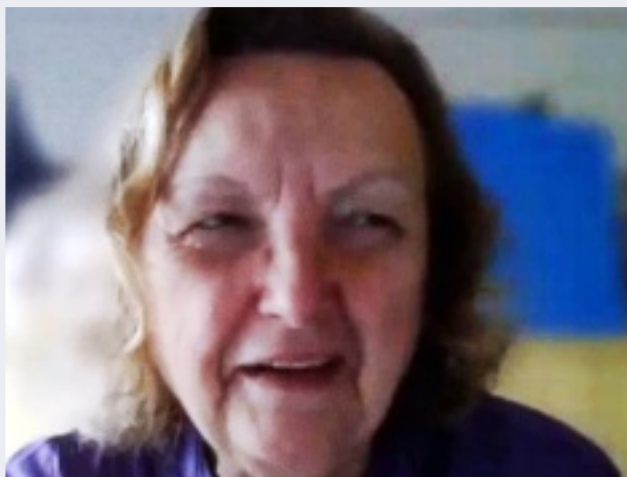
Coratge i perseverança per començar a viure altrament, amb frugalitat i simplicitat, desfent-nos de tot allò que és superflu. Crec fermament en un retorn humil i necessari a la terra.

Jasper Wilde, Unsplash

Ciència: **femení singular**

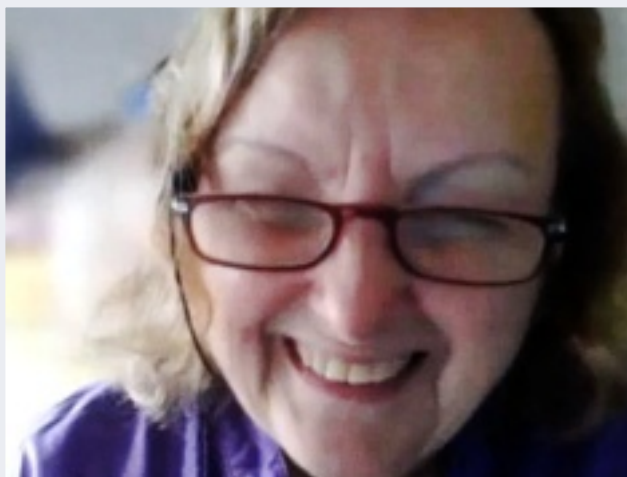
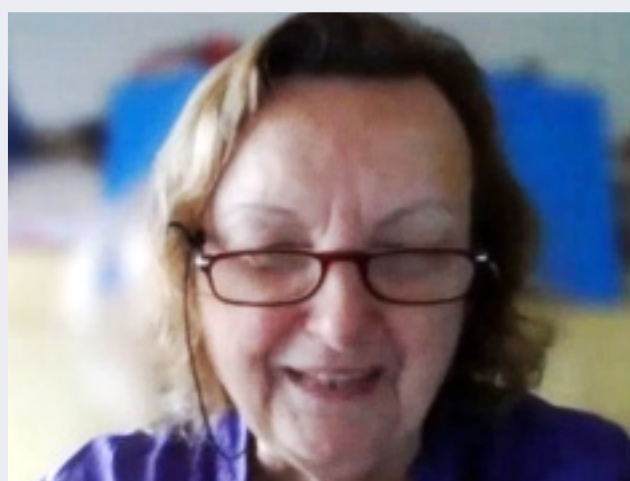
Rosa M. Puig-Serra i Pere Nin. Fotografies de Cristina Candel

Té un parlar dolç, un somriure còmplice i un tracte que ens hi fa sentir propers, tot i que l'entrevista —mana la pandèmia— es fa mitjançant videoconferència. Carme Valls és metgessa, especialista en endocrinologia i coneguda per la seva defensa d'una medicina amb perspectiva de gènere, és a dir, que deixi de banda els estereotips que invisibilitzen i les patologies femenines. Encara ara, el model patriarcal continua imperant en la ciència mèdica i, segons denuncia Valls, les dones pateixen desigualtats en matèria de salut des de les fases d'estudi de patologies i fàrmacs fins a la dels diagnòstics i les teràpies. Autora d'un bon grapat de llibres, publica ara *Mujeres invisibles para la medicina* (editorial Capitán Swing) on reivindica el naixement d'una medicina adaptada a les necessitats específiques de la dona.

Va néixer a Barcelona l'any 1945, però reivindica la seva condició de filla de Rubí, d'on eren els pares i on va passar la infantesa i la joventut, amarant-se de la vida tant social, festiva com cultural de la ciutat. La doctora Valls es va implicar ja en la defensa dels valors de la democràcia i la igualtat quan era a la universitat. Es va decantar per la medicina per influència paterna: «El meu pare era metge, cirurgià cardiovascular, i va ser el primer que va fer intervencions quirúrgiques d'estenosi mitral a Espanya. Ja de ben petita, l'acompanyava a fer urgències i, com que llavors no hi havia ràdio als cotxes, parlàvem dels casos que havia de tractar. I això em va fer pensar, sent només una nena, que volia ser metgessa. O metge, com es deia en aquell temps quan es tractava d'una dona».

A la universitat, va participar en la cèlebre Caputxinada, en què un grup de joves es va tancar al convent dels Caputxins de Sarrià per tal de fundar el Sindicat Democràtic d'Estudiants. La primera nit del tancament, Valls va haver de sortir-ne: «La policia va advertir que, si les noies menors de vint-i-un anys i, per tant, menors d'edat, passàvem la nit a dins, els nois serien acusats d'estupre, i això comportava pena de presó. Tots els estudiants vam acordar que les que érem menors marxéssim». De fet, això va permetre a aquestes joves organitzar i coordinar el seguit de manifestacions

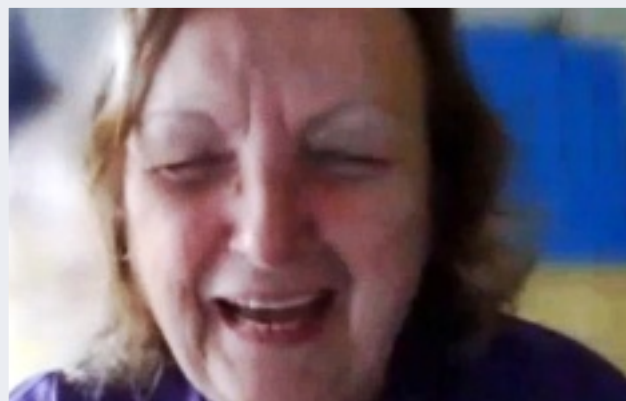
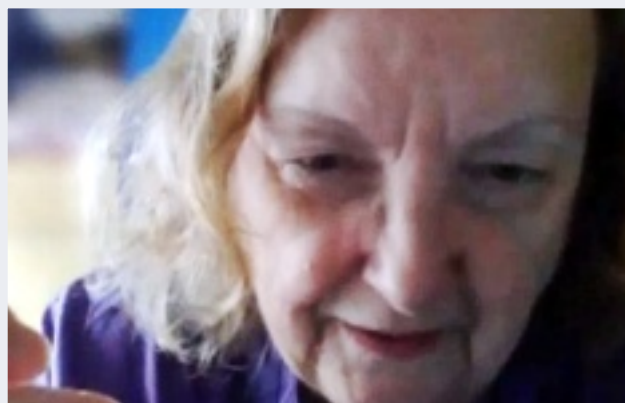

que es van produir en relació amb aquell cèlebre tancament. «Als caputxins s'hi van quedar tancats els delegats de cada facultat. Nosaltres, les dones, només arribàvem a la categoria de secretàries —recorda amb mitja rialla— i això ens va convertir en les organitzadores de la protesta ciutadana». Aquest va ser el primer contacte de Carme Valls amb la vida política i la primera topada contra la dictadura. Valls va formar part d'un grupet, dins la Universitat, que s'anomenava Força Socialista Federal. «Això té gràcia perquè enllaça amb la meua visió actual: encara soc federalista. El grup es va desfer i alguns companys van integrar-se al Partit Socialista de Catalunya (PSC), però jo vaig abandonar la militància política», assenyala.

Acabada la carrera, va anar a ampliar coneixements a Madrid, a l'Escuela Iberoamericana de Endocrinología, ja que l'especialització mitjançant places de Metge Intern Resident (MIR) no existia encara. Un cop de nou a Barcelona, es va implicar a fons en el Centre d'Anàlisi i Programes Sanitaris (CAPS), una agrupació de professionals sanitaris, ciutadans i ciutadanes interessats a contribuir a l'intercanvi d'idees i experiències, i a la reflexió col·lectiva per construir la salut des d'una concepció ciutadana i no sols medicalitzadora. Al si del CAPS, que va arribar a presidir, Carme Valls va posar en marxa el programa «Dona, salut i qualitat de vida», que encara avui dirigeix. «Dedicava els matins al vessant assistencial, visitant els meus pacients, i les tardes a un vessant més social, organitzant els primers congressos d'aquest programa».

Del seu compromís politicosocial cal destacar també que entre 1999 i 2006 va ser diputada al Parlament de Catalunya per Ciutadans pel Canvi, plataforma ciutadana que es va presentar a les eleccions conjuntament amb el PSC. D'aquesta etapa en destaca: «Pasqual Maragall ens va oferir, a persones que no militàvem en cap partit, la possibilitat d'entrar al Parlament. Va ser un favor al qual crec que vam correspondre». Personalment, Valls va impulsar i va participar, des de l'oposició, en iniciatives contra la violència de gènere, com la creació d'un telèfon d'assistència i cases d'acollida per a les víctimes, o que es tingués en compte les diferències entre home i dona en matèria de salut, amb el corresponent increment dels recursos per a l'assistència primària per tenir millor cura de les dones. «Jo estava a la mesa, però de la mesa un en pot baixar per complicar-se la vida, i jo me la vaig complicar bé», comenta divertida.

De la mateixa manera, una moció seva va canviar el nom amb què s'anomenaven els Centres d'Atenció a la Dona.

«L'atenció a la dona l'ha de fer el metge de capçalera igual que fa l'atenció a l'home, i amb aquests centres, tal com li vaig dir al conseller Eduard Rius, s'estava considerant la dona com un úter amb potes». El conseller, segons explica Valls, es va adonar que efectivament era així i la moció va tirar endavant, de manera que aquests centres van passar a anomenar-se centres d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva, coneguts com a ASSIR. «No ho sap gaire gent, però ara ho sabreu vosaltres», torna a riure i conclou: «El nom d'ASSIR cal apuntar-lo al meu currículum».

Va tornar a involucrar-se en el món de la política l'any 2012, quan amb un grup de persones que compartien la idea que calen respostes europeistes i socials a la crisi van impulsar una iniciativa que culminaria l'any següent amb la fundació de Federalistes d'Esquerres, de la qual és vicepresidenta. De fet, al llarg de l'entrevista, la doctora Valls defensarà el model federal en diferents ocasions com a sistema més eficient a l'hora de prendre decisions.

Com a reconeixement a la seva tasca pionera en l'aplicació de la perspectiva de gènere en la investigació científica i mèdica, Carme Valls ha estat guardonada amb la Creu de Sant Jordi en l'última edició d'aquesta distinció.

Fotografia de Cristina Candel

La pregunta obligada avui en dia quan ens trobem davant d'una metgessa ha de ser sobre la covid-19. Quin model polític i sanitari s'hauria d'aplicar a Europa per combatre la pandèmia?

S'ha d'optar per la governança compartida a Catalunya, a Espanya i a Europa. Va ser molt important un discurs de la presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen,

en què per primera vegada es va parlar d'una unió sanitària europea. Mai s'havia parlat en aquests termes, perquè parlar d'unió equival a federar. I federar, en aquests àmbits, és un verb que aixeca molts recels. Si la presidenta de la Comissió, que ve de la dreta alemanya, se'ns ha tornat federal, em sembla fantàstic (riu). El que no podem fer és tornar a tancar un país en contra de l'altre ni barallar-nos per les mascaretes.

Almenys ara se'ns obre un escenari de solidaritat econòmica i també política, per prendre decisions conjuntes i per fer que quan tinguem la vacuna ningú no es quedi sense. Al final, la covid-19 haurà fet més que cap altra cosa per un model federal! El que va passar durant la primera onada va ser una demostració del que no s'ha de fer, un exemple d'insolidaritat en què no podem tornar a caure.

Més que de pandèmia, hi ha qui parla de sindèmia. Quina és la diferència entre els dos termes?

Efectivament, estem davant d'una sindèmia. Aquest terme l'ha posat ara damunt la taula Richard Horton, redactor en cap de la revista *The Lancet*, en un article en què expo-

sa que no podem parlar només d'una pandèmia, perquè en l'expansió de la malaltia hi conflueixen tant la suma de les condicions biològiques com les condicions socials. En aquest cas, el mal afecta tothom per igual, però té uns índexs de mortalitat més elevats entre la gent de classe social més baixa i entre la població de més edat. La gent amb menys recursos, per exemple, té habitat-

ges més petits. Em parlaven l'altre dia d'un cas, a l'Hospital de Llobregat, on en un sol pis vivien tres famílies, una a cada habitació i compartint. Així és pràcticament impossible aïllar un malalt.

La pèrdua de biodiversitat pot afavorir l'aparició de noves zoonosis

Hi ha el risc que, després d'aquest, aparegui un nou virus?

De fet, els epidemiòlegs adverteixen que sí que pot haver-hi en el futur noves zoonosis. I que després d'aquestes en vinguin d'altres. A causa en part del canvi climàtic, la terra està perdent diversitat i l'equilibri ecològic es manté cada cop en zones més reduïdes. Tot el que tendeix a amuntegar la vida i fer-la més homogènia afavoreix que el virus d'un animal passi a l'ésser humà com ens havíem trobat anteriorment amb la grip aviària o la grip porcina.

Canviem de tema, si li sembla bé. El programa «Dona, Salut i Qualitat de Vida», que vostè dirigeix al CAPS, té com a un dels eixos vertebradors la necessitat de fer accions per millorar les polítiques de salut per a les dones. En l'aspecte pràctic, quines li sembla que han de ser aquestes accions?

En primer lloc, la investigació científica hauria de tenir en compte les diferències de sexe i la perspectiva de gènere, que no és el mateix. Diferències de sexe vol dir que, sempre que es dugui a terme un estudi, s'hi incorporin dones i homes i sapiguem en quin percentatge està representat cada sexe. Per perspectiva de gènere entenem que s'analitzi per què es donen els resultats que es donen i quina importància tenen les condicions de vida i treball de cada gènere sobre la seva salut. Molt freqüentment, en medicina, tot això no es té en compte a l'hora de fer estudis sobre malalties o vacunes. I les condicions de vida, d'un punt de vista social, incideixen directament sobre la salut. Aquesta és una batalla en què anem progressant, però molt lentament. El nostre objectiu és que, en recerca, hi hagi una ciència de la diferència. Aquesta ciència l'hem de construir a poc a poc amb diversos treballs que ja s'han posat en marxa.

Hi ha patologies que, estadísticament, afecten més les dones que els homes?

La primera diferència biològica entre un home i una dona és la menstruació, i a la menstruació abans se li dedicava una hora de classe en tota la carrera de Medicina, i amb això es pensaven que ja ho sabíem tot. Doncs bé, ara mateix jo faig un curs sobre morbiditat diferencial sobre el

cicle menstrual que dura 60 hores. Hi ha setanta-cinc dones amb falta de ferro per cada home. Això fa que moltes, des dels catorze anys i sovint fins al final de la vida, pateixin una anèmia que els provoca cansament, caiguda de cabell, dificultat per a fer esforços, dificultats de memòria i concentració, més propensió a l'ansietat... No diguem ja si hi ha una mala nutrició o unes condicions de vida com les que trobem al Tercer Món.

Quines altres malalties són més pròpies de les dones que dels homes?

Hi ha un altre grup que són les autoimmunes, com el lupus, deu dones per cada home; la síndrome de Sjögren; l'artritis reumatoide o l'artritis autoimmune, que és la més freqüent en la nostra societat. La tiroïditis autoimmune afecta cinquanta dones per cada home. Encara que se n'han fet pocs estudis, a Catalunya, una de cada quatre

dones pateixen aquesta inflamació de la tiroide, que no mata, però com que altera la funció tiroïdal, provoca cansament i dolors musculars. A banda d'això, a partir dels cinquanta anys hi ha més hipertensió entre les dones, més diabetis i més alteracions del metabolisme de la vitamina D. Envellir sense vitamina D provoca dolor. Resumint, trobem que el cansament i el dolor són les primeres causes de consulta de les dones en l'atenció primària.

Vostè parla de morbiditat diferencial...

Hi ha coses que són molt diferents. No hauríem de sortir de la facultat de Medicina amb aquesta ciència de la diferència ben assimilada per poder atendre bé cada persona en funció del seu sexe? Aquí és on rau el problema. La dona va al metge perquè està cansada o adolorida i surt amb ansiolítics o antidepressius. O bé no té res i li donen el mateix perquè no molesti. Això amb els homes no passa.

Ha destacat també les dones com a principals víctimes de factors mediambientals. Ens ho pot explicar?

Bé, cada vegada estem més exposats als disruptors endocrins, és a dir, substàncies que, quan entren al cos hu-

mà, alteren els andrògens, els estrògens i les tiroides. Per exemple, vaig poder tractar un grup de treballadores d'un hospital de Barcelona i vaig diagnosticar-les unes afectacions que fins aleshores no havien quedat clares, com la sensibilitat química múltiple, fatiga crònica i un tipus de dolor semblant al de la fibromiàlgia. Aquestes tres malalties, que abans no se sabia d'on venien, per mi tenen una relació molt important amb el món laboral. En una llar és més difícil determinar casos com aquest. Però en un centre de treball determinat, on són les dones qui formen el gruix del personal de neteja i, per tant, qui té un contacte més directe amb un insecticida conegut, el diagnòstic estava més a l'abast. A aquestes treballadores de seguida se'ls va dir que estaven histèriques. Ens trobem en casos semblants amb els plàstics, les dioxines o els hidrocarburs. Ja no podem tancar els ulls al fet que el medi ambient, i concretament l'entorn en què ens movem, afecta la salut.

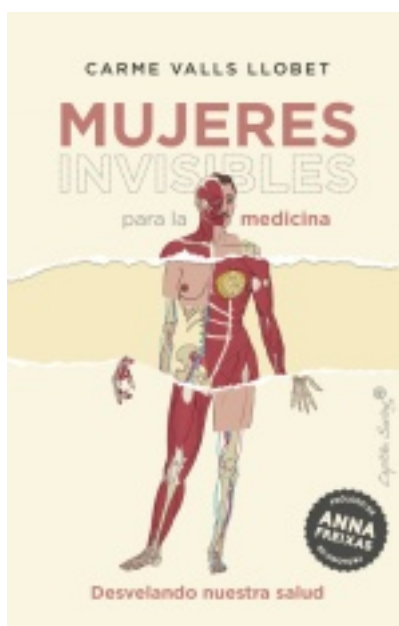
Ha dit fa un moment que a les treballadores afectades per l'insecticida que posaven a l'hospital se'ls deia que estaven histèriques. Sembla que, tradicionalment, hi ha hagut una tendència a diagnosticar com a patologies psiquiàtriques nombroses patologies femenines.

Així és. Jo considero que es realitza violència en l'assistència sanitària quan s'expressen estereotips de gènere que minimitzen els problemes de les pacients, els diagnostiquen com a pocs importants, i contribueixen a la seva victimització.

Fenòmens d'origen social, per exemple, com l'estrès o les condicions de vida afecten més el cos de la dona que el de l'home, perquè elles habitualment fan més feina, una doble jornada, en haver d'atendre a més els fills i la llar. D'altra banda, el sistema sanitari, que en un principi

hauria de ser un factor de promoció de la salut, de vegades es converteix en un element negatiu al medicamentaritzar molts processos fisiològics, com l'embaràs, el part i la menopausa. No es pot combatre l'ansietat derivada d'un aïllament sexual a la feina només amb fàrmacs. No pot existir una bona promoció de la salut sense una millor organització dels serveis socials per poder combatre l'estrès psicosocial que es genera per les condicions de vida i de treball de les dones. No es pot destruir un ésser humà que demana ajuda i passa a ser una malalta en lloc de patir una malaltia.

Es realitza violència en l'assistència sanitària quan s'expressen estereotips de gènere que minimitzen els problemes de les pacients, els diagnostiquen com a poc importants, i contribueixen a la seva victimització

Vostè parla de dones invisibles per a la medicina. Els estereotips culturals contribueixen a aquesta percepció?

Sí, hi ha un problema filosòfic de fons. L'arribada del patriarcat i la institucionalització de la possessió de la terra van fer que l'home tanqués la dona a casa perquè s'ocupés només dels fills que fossin d'ell. Per justificar que no podia sortir, se li havia de dir que tenia algun tipus de tara. És aquí on es comença a parlar que la dona és inferior i té el cervell més petit. Aristòtil va dir que la dona era un receptacle per a tot el que venia de l'home. La fecundació es produïa sempre en funció de l'home: si l'espermatozou era dèbil, naixia una nena. Si era fort, naixia un nen. Després, els pares de l'Església van dir que la dona és l'escala del pecat. Que la societat hagi donat carta de naturalesa a la inferioritat de la dona de fa segles ha provocat un estat d'indefensió que no ha ajudat a fer un canvi o simplement a un aclariment veraç.

I així fins que arribem a avui, on la recerca es fa encara de forma esbiaixada...

Sí. En aquest darrer llibre em pregunto quins estereotips mentals

queden encara a la ment de les persones. Quan fem recerca ens pensem que aquesta recerca és lliure, però no ho és a causa d'aquests estereotips de la cultura patriarcal, i per tant se la té molt menys en compte en els treballs de recerca. Aquesta suposada inferioritat l'han incorporada als seus esquemes els nous grups de la dreta política, que estan portant a l'extrem el menyspreu envers la dona i la volen fer invisible. Abans de començar a investigar, s'hauria de fer un curs de neteja mental d'estereotips.

Se suposa que, si la recerca es fa bé, també l'assistència se'n beneficiarà. És així?

Efectivament, perquè l'assistència també ha de diferenciar entre homes i dones. Entre els objectius de salut que tenen els metges, entenent com a objectius de salut allò amb què ha de complir cada professional per cobrar un sou, a Espanya no hem trobat enlloc cap variable que tingui en compte la diferenciació per sexe. És a dir, el metge controla la pressió, controla el colesterol... Però potser a les dones els hauria de controlar el ferro, també, i això normalment no es fa. Aquests objectius, per tant, no tenen una perspectiva de gènere.

Tot i això, no creu que, ni que sigui una mica, sí que s'ha avançat en aquests àmbits als darrers temps?

Justament, al llibre que ara publico es fa un balanç detallat d'aquests últims trenta anys. El 1990, quan vaig organitzar el primer congrés sobre dona i qualitat de vida, en tots els estudis que es publicaven sobre problemes mèdics importants només s'hi analitzaven homes. Ja fossin 22.000 o 34.000, sempre eren exclusivament homes. Cap dona. Zero. Ara hi ha un 38,5 % de treballs on s'inclouen dones. Comptat i debatut, es pot dir que hem millorat en termes globals. I això ha passat més en algunes especialitats que en unes altres. Cardiologia, per exemple, és la branca on s'ha avançat més en aquesta diferenciació. És possible també que aquest 38,5 % es quedi curt perquè segurament hi ha altres estudis en què participen dones, però no s'hi especifica.

Cal tenir en compte quina importància tenen les condicions de vida i treball de l'home i de la dona sobre la salut

La primera diferència biològica entre un home i una dona és la menstruació, i a la menstruació abans se li dedicava una hora de classe en tota la carrera de Medicina

En canvi, la presència de metgesses als centres d'atenció primària o als hospitals sembla que hagi augmentat exponencialment.

En urgències d'atenció primària i en atenció primària en general, actualment hi ha entre un 70 i un 75 % de metgesses. Com que aquí es produeix un filtre de pacients, molts dels quals no seran tractats per un especialista, això

pot provocar una percepció que el nombre de dones entre el personal mèdic ha augmentat més del que ho ha fet en realitat. Però, per especialitats, els percentatges home-dona entre els professionals canvien. En cirurgia, per exemple, tenim aproximadament el cas oposat al de la primària: un 25 % de dones davant d'un 75 % d'homes. També és cert que en altres especialitats s'ha arribat a una certa paritatat.

El que sí que és evident és que a les facultats de medicina hi trobem més noies que nois...

Sí, en aquest cas trobem al voltant d'un 80 % de noies. Això està passant des de fa deu anys. D'aquesta manera, en les franges d'edat més baixes dels col·legis de metges ja hi ha més dones que homes. Però igualment hi ha una paradoxa important: de catedràtiques a les facultats de Medicina potser n'hi ha un 15 %. Més encara: en Ginecologia, on comença haver-hi una lleugera majoria de dones, que potser arriba ja al 60 %, no hi ha cap catedràtica a cap facultat de tot Espanya. I, que em consti, tampoc hi ha cap catedràtica de Pediatria, quan la majoria de pediatres són dones.

Com en la resta de sectors, és la maternitat el que frena la promoció professional de les dones?

Sí. Sovint les dones es troben havent de triar entre ser mares o seguir una carrera que exigeix molta atenció i que al final no es valora en funció d'aquesta dedicació. La carrera professional de la dona és molt més complicada. Això és el que explica la paradoxa que no tinguem ni una sola catedràtica de Ginecologia, quan és una especialitat adreçada exclusivament a les dones.

I el fet que el nombre de metgesses creixi per damunt del de metges, no pot fer que situacions com aquesta, o la dels treballs de recerca que citava abans, acabi per fer un gir?

No necessàriament, perquè per revertir els estereotips de gènere que ens han inculcat cal fer un treball personal, un canvi cap a una mirada diferent que deixi de considerar que el que li passa a la dona no és important i, com que no és important, no és necessari tenir-la en compte en els treballs de recerca. Però bé, també he de dir que, segons estic comprovant darrerament, la majoria de guies assistencials amb perspectiva de gènere estan fetes per dones. És a dir, que les professionals sí que s'adonen del que està passant. A més, els treballs de recerca que inclouen dones, també tenen sempre dones entre els investigadors. En definitiva, si a l'equip de recerca tot són homes, a cap se li ocorre incloure dones en els estudis.

Sempre hi haurà qui digui que, malgrat haver tingut tots aquests factors en contra, la dona té una esperança de vida més alta...

Sí, fins i tot alguns epidemiòlegs m'han plantejat aquesta mateixa qüestió. Però si fem la mitjana de tots els països del món, fins i tot aquells on l'esperança de vida és més curta, trobem que les dones viuen entre vuit i deu anys més que els homes. Però el nombre d'anys viscuts amb qualitat de vida és el mateix. Aquest temps de més que viu la dona transcorre amb una salut molt deteriorada. I això és a causa de les seqüeles de les malalties cròniques a què és més propensa. Estudiar la salut de les dones ens beneficiarà a dones i homes, perquè sabrem millor què signifiquen les malalties cròniques, com s'introdueixen en els ossos, com és el procés de l'envelliment... D'altra banda, els estudis actuals indiquen que l'esperança més gran de vida femenina es deu al fet que la capacitat de defensa davant les infeccions és més alta en les dones que en els homes. Això s'estaria veient ara mateix en els estudis sobre la covid-19.

Un tema més pels quals vostè se sent especialment sensibilitzada és el de la vellesa. Com creu que hem d'afrontar els reptes que van aparellats a l'envelliment de la població?

Promoure la salut no consisteix a establir una sèrie de normes coercitives que disminueixin la llibertat, sinó al con-

trari, donar recursos perquè els éssers humans siguin els amos del seu futur en cada moment i puguin decidir el grau d'implicació biològica, psicològica i social que tenen amb el seu entorn, i la seva vida i el seu cos. Sabem, però, que no és mateix envellir amb dolor o dificultat per a la mobilitat que sense, o tenint accés a l'educació, la cultura i a la participació, o ser home o dona, o tenir diferents situacions econòmiques i emocionals o mediambientals... L'envelliment, com

tots els aspectes de la vida de les persones que afecten la salut, té moltes expressions que hem de cuidar des de l'etapa de la joventut. La promoció de la salut comença a la joventut, amb els estils de vida.

Com ho estem fent?

Crec que ens hem adonat que no ho estàvem fent bé. La medicina no ha dedicat els esforços suficients, i ho hauria de fer ja, per ajudar a envellir d'una manera digna. Tal com ha passat amb les dones, la gent gran també ha estat invisible. «Es queixen de vici», es diu massa sovint. L'objecte dels estudis han estat els homes productius, perquè poguessin produir més. El repte està en poder envellir amb la màxima salut possible.

La percepció cap a la gent gran potser també està plena de prejudicis...

És que altre repte important és saber aprofitar l'experiència de la gent gran, una experiència que la societat malauradament malbarata. Hi ha qui pensa que amb la jubilació s'acaba la participació política i social en la vida

La dona pateix sovint una anèmia que provoca cansament, caiguda de cabell, dificultats de memòria i concentració, més propensió a l'ansietat. El cansament i el dolor són les primeres causes de consulta de les dones en l'atenció primària

Hi ha més dones que homes exercint la Ginecologia, però no hi ha cap catedràtica d'aquesta especialitat en cap facultat de tot Espanya

ciudadana. Per sort no és tothom, però també cal facilitar-ho.

La covid-19 ha posat una lupa sobre diferents problemes que ja existien, però que s'han evidenciat sobre molts aspectes de la vida social, entre ells el tracte de la vellesa...

Per exemple, jo, personalment, per a la meua pròpia vellesa, no voldria anar a parar en una residència per a la gent gran. Perquè les residències, més que espais per a l'envelliment digne, s'han convertit en dipòsits per a la gent gran. Ben dissenyades, poden ser una alternativa, però en cap cas l'única. Hem de prioritzar que la gent gran sigui atesa a casa. Hem vist casos d'Alzheimer que empitjoren només pel fet de treure el malalt de casa i portar-lo a una residència. La gent ha de poder viure amb les seves fotos, els seus records i la seva finestra, si pot ser. Un altre tema és que potser algunes dones prefereixin anar a una residència perquè estar a casa seva no els havia agradat mai.

La dona viu més que l'home, però el nombre d'anys viscuts amb qualitat de vida és el mateix

I com l'hem de veure i viure, la vellesa?

Es tracta d'un procés, no del final. La vida no sabem quan se'ns acabarà. La nostra esperança de vida és molt alta, la segona del món, darrere només del Japó, i l'hem de poder viure amb la millor qualitat. Un cop jubilades, les persones han d'emprendre una altra etapa vital. Hem de viure en positiu els anys que ens quedin. Ara que no tenim obligacions com llevar-nos d'hora per anar a treballar, l'obligació hauria de ser passar-nos-ho una mica bé. D'una banda, tenir petits plaers que potser no havíem pogut gaudir abans. I de l'altra, donar-li una mica de vitalitat al «xassís». Prendre suplementes de vitamina D o C, per exemple, i alimentar-se bé. A l'envelliment hi ha una part social que ens diu que a la gent gran l'hem de cuidar millor, i una de personal, que ens diu que ningú no ha de tirar la tovallola perquè ja és gran.

Fotografia de Cristina Candel

Us agrada la sopa?

Núria Pelay, Sindicalistes Solidaris

Fotografies de Augusto Starita, Ministerio de Cultura de la Nación, Argentina, Flickr

Joaquín Salvador Lavado, «Quino», en la mostra homenatge als 50 anys de Mafalda «Reinterpretando a Mafalda», 2014

«**C**on un lápiz se me abrió el mundo que nunca había soñado», afirmava Joaquín Salvador Lavado, més conegut com a Quino, mort a Buenos Aires el passat dia 30 de setembre. Fill d'immigrants andalusos, a aquest «obrer del dibuix», com ell es definia, el llapis no només el duu, personalment i professionalment, allà a on mai no havia imaginat sinó que, de retruc, a nosaltres, ens obre de bat a bat la porta d'un univers crític a través de les seves il·lustracions.

Quino sempre estarà estretament unit a la seva criatura més coneguda, Mafalda. «Tota obra d'art és filla del seu temps i, la majoria de vegades, mare dels nostres sentiments», anuncia la primera frase de *De l'espiritual en l'art*, de Vassili Kandinski; i aquesta nena idealista, contestatària, perspicax, aguda i inconformista, juntament amb els seus pares, el seu germanet, Guille, i la seva tropa d'amics, són fruit d'un temps, d'un país i d'un *momentum* polític. Malgrat que cal llegir les tires de la Mafalda en el context polític i social de l'època, aquestes semblen immunes al pas del temps i, encara avui, aquells estirabots irònics sobre el capitalisme, l'economia o l'ordre mundial són plenament vigents i, sovint, els fem per explicitar allò que ens desagrada.

La primera tira de la popular Mafalda apareix el 29 de setembre de 1964 i l'autor, aclaparat per l'èxit i amb por de cansar els seus seguidors, en publica la darrera el juny de 1973; gairebé nou anys fent unes tires que han estat traduïdes a més de 27 idiomes i que encara avui són

reproduïdes a través de tots els mitjans de comunicació possibles. Tres anys després de publicar la darrera tira, fugí de la dictadura argentina i s'exilià a Itàlia; les ironies mafaldesques no eren de fàcil digerir pel règim dictatorial de Jorge Videla.

Però d'on surt aquesta xiqueta que vol anar a l'ONU a defensar els drets humans i tenir cura de la democràcia i d'un món malalt? L'amant dels Beatles, l'antibelicista i antiracista? Els seus orígens cal buscar-los en les tires de dos personatges de gran ascendència als Estats Units que inspiren el dibuixant argentí: els *Peanuts*, de Charles M. Schulz, i *Nancy* —coneguda com a *Periquita* a casa nostra. Aquell món que esbudellava Mafalda, era el món que no agradava al Quino adult, per això, amagant-se sota l'escut de la innocència relacionada amb la infantesa, aquesta criatura impertinent, com les anteriors, són l'instrument que els seus creadors usen per denunciar allò que no els agrada de la societat.

Mafalda és fruit d'una contradicció. Neix de la necessitat de denunciar aquelles coses que d'infant et diuen que estan mal fetes i que, en canvi, al món adult estan a l'ordre del dia. Quan Mafalda obre el diari (potser avui seria una addicta a les xarxes socials), es troba la Guerra del Vietnam: però, que no li diuen que ens hem d'estimar i no barallar-nos? Quan surt al carrer, troba captaires i criatures espellifades; on són els drets humans i la igualtat d'oportunitats? Veu la seva mare, mestressa de casa, sempre pendent de la llar, obsessionada per la neteja, tenint cura de la família, mirant telenovelles, etc., llavors surt la Mafalda

empoderada, la inquieta, la independent, la que té ànsies de saber, de conèixer món, la que reivindica el paper de la dona al món en plena igualtat.

A través de la colla d'amics de la Mafalda, l'autor ens retrata allò que no li agrada de la societat. Amb una crítica intel·ligent busca despertar consciències entre les classes mitjanes i progrés. Ho fa a partir de la superficial Susanita, que té com a únic objectiu a la vida casar-se per tenir fills i posseir una casa bonica i diners. Amb ella obre la porta a parlar de la fecundació in vitro, que en aquells anys estava al centre dels debats, del paper de la dona en la societat, el control de la natalitat i de la burgesia. Miguelito es creu el melic del món, fill únic, amb una mare obsessionada per la neteja i l'ordre i un avi admirador de Benito Mussolini; constantment reflexiona pensant com, de gran, es revelarà contra aquesta opressió que sent, creant una metàfora de les dictadures; és un xic simple i ingenu, llança preguntes que sovint semblen absurdes, però que en el fons no ho són tant. Felipe, el més gran de la colla d'amics de les tires de Quino, és una mica bufanúvols, no li agrada l'escola i constantment ajorna qual-sevol cosa que ha de fer; viu en l'etern debat interior entre l'obligació i la devoció per jugar a escacs o llegir els còmics d'*El Llanero Solitario*; igual que la societat que crítica el seu creador. La petita Liber, una *alter ego* radical de la Mafalda, actua com a veu de la seva consciència i apareix com a recurs perquè aquesta reflexioni sobre temes com les guerres, la pobresa, les desigualtats o la llibertat. Manolito se'ns presenta

com un estereotip del capitalisme. Aquest nen és materialista, tant li fan els estudis i només pensa a ajudar el seu pare i fer prosperar el magatzem que tenen com a negoci familiar, però també ens mostra l'enginy d'una generació per progressar a través de l'esforç, la tenacitat i el treball, esdevenint un personatge entranyable a ulls del lector. I finalment, Guille, el germanet petit de la Mafalda, amb qui comparteix com a mascota una tortuga anomenada Burocràcia; és un personatge força histriònic, fins i tot cínic, que segueix els passos de la germana qüestionant el món dels grans.

Per què he titulat aquest escrit «Us agrada la sopa»? la Mafalda l'odia! En una llar de classe mitjana-baixa, en una situació econòmica nacional caracteritzada per una inflació disparada, la sopa és el recurs que sovint utilitza la seva mare, Raquel, per alimentar la família. Però Quino no té res en contra de la sopa que alimenta tantes i tantes boques en èpoques complicades econòmicament, ans el contrari. El dibuixant utilitza la sopa, com ell mateix reconeixia, com a metàfora del militarisme i la imposició política. Amb aquesta figura retòrica, Quino aposta pel pacifisme, per un món desmilitaritzat i per la democràcia i la llibertat. Per tant, sí, a mi tampoc m'agrada la sopa! **Lt**

La suggestió literària de la frontera

Rita Nin, periodista

«És a les fronteres on es coneix millor la història del món.»

Pierre Vilar

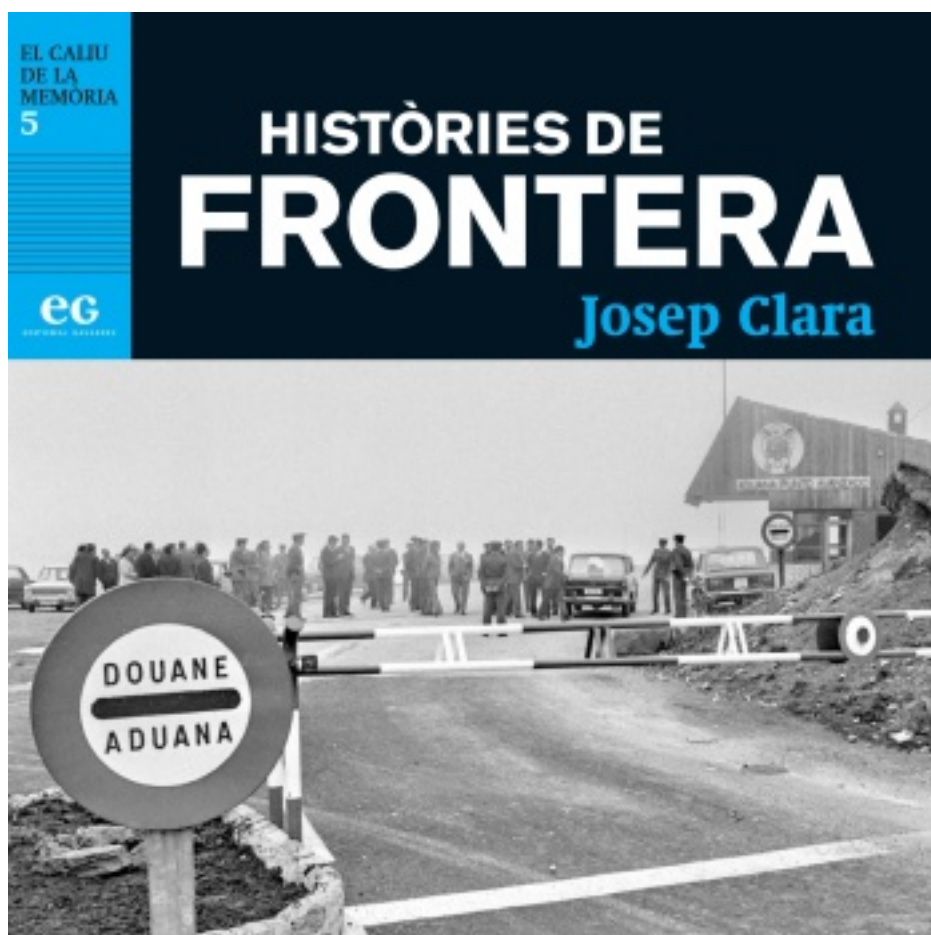
Sempre m'han agradat els mapes físics. Són la naturalesa, els rius i les muntanyes, qui els dibuixa. En els mapes polítics els límits nacionals, les fronteres, són línies traçades en el territori pels interessos dels humans com a resultat de les lluites entre poderosos per augmentar el seu poder. Esglésies, reis i nobles, exèrcits de soldats obligats a morir per al senyor, interessos geoestratègics... La línia marcada políticament o militarment pels guanyadors esdevé emocional i aviat es transforma en el «nosaltres» enfront dels «altres», i ens veiem abocats a defensar «lo nostre» confrontats amb els enemics de l'altra banda. «Tots els límits entre nacions són obres de l'home, i res no impedeix que siguin desplaçats i destruïts (...) les línies de participació política

traçades sobre els cims alpins i sobre les crestes dels Pirineus no són menys arbitràries i no respecten les afinitats naturals» Elisée Reclús, geògraf. Recollit en el pròleg.

Però els condicionaments polítics i socials que venen marcats per la història són imperiosos. És impossible ignorar-los. Ens han determinat i ens determinen. Les fronteres, siguin naturals o creades, han viscut en el seu si més gestes que a qualsevol altre territori. Han estat i són escenari de multitud de vivències de tota classe on herois i traïdors, solidaritat i corrupció, han conviscut i compartit espai. Sense ser ni tan sols fixes, han suportat controls ferris, moviments clandestins polítics i econòmics, detencions, espionatge, emigracions, contraban, fugides dramàtiques i conflictes de tota mena. El pas clandestí o legal entre dues realitats que

poden ser antagòniques i fins i tot decidir la vida o la mort d'unes persones per mor d'uns pocs metres de distància, estimula la creativitat dels escriptors i ha provocat fins ara molta obra. La frontera ha estat un gran motiu literari com a subjecte d'ella mateixa i també el territori amb les persones que abraça.

El llibre que volem ressenyar n'és un d'ells i molt recomanable. Un reconegut historiador, Josep Clara, ha recollit setanta narracions curtes agrupades en nou apartats temàtics sobre un mateix àmbit territorial de frontera, «el dels Pirineus Orientals, de la Cerdanya a la mar Mediterrània, i en un termini de temps entre els segles XIX i XX». L'autor relata algunes de les interessants històries rigorosament investigades d'aquest territori privilegiat, i alhora altament controlat, que capten immediata-

ment l'atenció del lector, un lector que es pot apropar a l'obra segons diferents interessos. Els capítols es poden llegir com a contes curts, aventures reals d'ampli temari.

L'acurada documentació històrica acompanyada dels testimonis orals ens presenta de manera amena i divulgativa, seriosa i formal, uns relats protagonitzats per personatges coneguts i anònims, d'extracció social i ben diferents i també amb distintes filiacions polítiques. «Des de gent que vigila, gent vigilada, gent que hi viu, que fa activitats il·legals i, de personatges i la vida en aquest terri-

tori», relata el mateix professor. Com a escenari d'episodis de la vida econòmica, religiosa i social de les poblacions que s'hi assentaren. I l'autor tampoc no oblidava el fet que, «dins la frontera, no s'alcen només límits o murs territorials, sinó que marquen poder, dependència i subordinació entre les persones».

Clara ha valorat positivament la seva nova creació, ja que està tenint bona acceptació entre el públic. Tanmateix, l'escriptor ha assegurat que no li ha estat complicat escriure el llibre, ja que s'ha basat en feina que ja havia elaborat prèviament.

Josep Clara Resplandis (Girona, 1949) és professor titular d'Història Contemporània a la Universitat de Girona i corresponent membre de la Reial Acadèmia de la Història. Després d'estudiar a l'Escola Normal de Girona, es llicencià i doctorà en Filosofia i Lletres (secció d'Història) a la UAB, els anys 1976 i 1982, respectivament. És autor d'una quarantena de llibres de la seva especialitat. També ha practicat el periodisme i la divulgació històrica en diferents publicacions.

Els límits (la Jonquera), anys 1930-1940. Procedència: Ajuntament de Girona. CRDI (Quera, Ed.)

En territori de frontera, la pràctica del contraban va comptar amb actors de tota mena. Homes i dones. Des dels més desgraciats als més respectables. Per necessitat, per esport, per fer-se un sobresou, per vici o simplement com a homes de palla, els enxampats podien acreditar oficis o ocupacions tan diverses com pagès, mestressa de casa, comerciant, transportista i jornalera, però també policia, guàrdia civil, religiós o capellà, és a dir, servidors de l'Estat i servidors de culte catòlic que havien de perseguir les irregularitats o que predicaven que perjudicar l'Estat era una falta.

Els límits (la Jonquera), anys 1930-1940. Procedència: Ajuntament de Girona. CRDI (Quera, Ed.)

Els llibres d'història subratllen el paper important que la Guàrdia Civil va tenir en la derrota de l'aixecament militar a Barcelona el 19 de juliol de 1936. Però, més enllà de la disciplina reglamentària, en un col·lectiu sempre es poden detectar divergències en situacions greus. Així, no cal sorprendre's que en la Guàrdia Civil hi hagués dissensions i deslleialtats en aquella ocasió i en el decurs del conflicte bèl·lic, i que es constituís un comitè de guàrdies per depurar responsabilitats.

Exhibició militar amb motiu d'una jornada de convivència familiar. Sant Climent Sescebes. Any 1973. Procedència: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats)

La presència militar als Pirineus després de 1939 va fer-se notar en poblacions d'estiu com Ribes de Freser, en la qual conflueixen els camins de Puigcerdà, Núria i els que podien enllaçar amb la Vall de Camprodon. S'hi concentraren militars d'infanteria i també enginyers que es dedicaven a construir uns búnquers de la línia de fortificació de la serralada. La guarnició hi fou nombrosa i problemàtica, especialment des de 1944.

L'any 1957, l'alcalde de Beget va ser denunciat com a «roig» per un capellà tocat per un mar de contradiccions interiors. Beget (Camprodon). Any 1970. Procedència: Arxiu Josep Clara

El 13 de febrer de 1957, mossèn Josep Dorca, abans d'entrar a la clínica per a una intervenció quirúrgica, va escriure una carta al governador civil: «Confiadamente he de exponerle de modo muy breve, que posiblemente se tendrían que analizar los actuales componentes del Ayuntamiento de Beget, según informes particulares recibidos. Parece que algunos de sus miembros, posiblemente el mismo alcalde, se distinguió en tiempo rojo. V.E. mejor informado, sabrá lo que procede en este sentido».

Observatori de batalló de la collada de Toses. Any 2009. Procedència: Arxiu Josep Clara

Cap al final de la Segona Guerra Mundial, en temps de dubtes per a la supervivència de la dictadura, el règim va ordenar la fortificació de la serralada pirinenca de cap de Creus fins al Cantàbric, la «línia de Franco». L'excusa era frenar un exèrcit modern i ben equipat que, teòricament, havia de venir del nord en columnes blindades i motoritzades. Es van projectar 196 centres de resistència, 96 dels quals corresponien a Catalunya. [L1](#)

Valoració de l'Avantprojecte de Llei de memòria democràtica

Almudena Asenjo, directora de la Fundación Francisco Largo Caballero

En el procés de recuperació de la democràcia, el nostre país no va abordar de manera adequada les situacions que van patir milers de víctimes de la dictadura i de la repressió del franquisme, tot i que en els primers anys de la Transició, tant els poders públics com la societat civil, van impulsar un nombre important de mesures simbòliques de reparació econòmica, de reconeixement de víctimes del franquisme i de condemna de la dictadura de diversa índole. Aquestes mesures tenien com a objectiu corregir i equilibrar els perjudicis i efectes associats al resultat del cop d'estat i la guerra, però no va ser fins a l'any 2007, amb l'aprovació de la Llei 52/2007 de memòria històrica, quan es van fer els primers passos en la valoració de la seva necessitat i es van dur a terme accions en les administracions públiques per mitigar l'abandó institucional que havien sofert les víctimes. Així, es van impulsar actuacions de recuperació de restes, mesures de reparació simbòliques i reconeixement polític i públic de les víctimes, però, malauradament, de manera limitada, especialment en el pla del dret a la veritat i a la justícia, que van quedar sense una resposta estatal eficaç ni plena.

Després de la promulgació de la Llei de memòria històrica 52/2007, es van aprovar distintes lleis autonò-

miques, encara que amb les limitacions pròpies del repartiment competencial entre les administracions territorials. Catalunya, Navarra, el País Basc, Illes Balears, Andalusia, la Comunitat Valenciana, Castella i Lleó, l'Aragó, Extremadura, les Illes Canàries i Astúries han implementat lleis en matèria de memòria històrica.

L'Avantprojecte de Llei de memòria democràtica aprovat pel Govern el 15 de setembre de 2020 suposa, en molts temes concrets, un notable avenç respecte a la Llei de memòria de 2007 i, a efectes pràctics, un important pas endavant perquè recull una bona part de les reivindicacions essencials de la llarga lluita del moviment memorialista com és el cas del reconeixement jurídic de les víctimes del franquisme per l'Estat espanyol, i també del tractament dels llocs de memòria, una evident millora i progrés en relació amb l'anterior llei. Un altre punt a destacar és la implementació del banc d'ADN i del cens de víctimes, i l'aposta per un mapa de fosses permanentment actualitzat.

També hi ha una clara millora en la política del tractament de la simbologia franquista que ha estat incomplida impunement per moltes institucions per falta de desenvolupament reglamentari i règim sancionador de la Llei de 2007. Una altra millora històrica, a falta encara de concreció, és el plantejament desen-

Placa en un carrer a Madrid. NeroMonterosa, Wikimedia

volupat en el text sobre la implantació de la memòria històrica en el sistema educatiu.

L'article sobre la revisió i revocació de condecoracions i recompenses suposa un important pas en el tractament de la retirada de títols i premis procedents de la repressió, perquè la revocació també es podrà dur a terme a títol pòstum.

L'aposta per l'extinció de fundacions, així com la dissolució de les associacions que facin apologia del franquisme és un altre aspecte a destacar, com també el compromís de culminar el procés de resignificació del Valle de Cuelgamuros (Valle de los Caídos).

La Declaració del 8 de maig com a dia de reconeixement als homes i dones que van sofrir l'exili a conseqüència de la Guerra d'Espanya i la dictadura, suposa un homenatge explícit als i les lluitadores espanyoles en el combat per la llibertat d'Europa.

La consideració d'il·legítics dels tribunals especialitzats en la repressió i d'il·legítimes i nul·les totes les condemnes per raons polítiques i ideològiques, suposa també un aspecte important, així com la creació d'un fiscal de sala. També s'introdueix una perspectiva de gènere atorgant a les dones la centralitat que els correspon tant en la seva condició de víctimes de la repressió com en la lluita per les llibertats.

S'assigna a l'Estat la tasca de recerca de persones desaparegudes, a més d'establir-se els processos i protocols per a l'aixecament de fosses i restes humanes. En aquest mateix àmbit, es preveu la creació d'un banc nacional d'ADN que permetrà la identificació de víctimes i familiars.

Finalment, cal destacar que es produeix un important reconeixement al moviment memorialista amb la cre-

ació d'un Consell de Memòria Democràtica com a organisme de participació, així com un Registre d'Associacions Memorialistes.

L'Avantprojecte presenta, tanmateix, dos aspectes que estan sent qüestionats per alguns sectors del moviment memorialista en considerar que l'articulat no ho acaba de resoldre. D'una banda, l'accés de les víctimes a la justícia i, en segon lloc, l'accés als arxius com a element fonamental per exercir el dret al coneixement del passat per part de la ciutadania.

Quant a l'accés de les víctimes a la justícia, es descarta qualsevol modificació de la Llei d'amnistia, enfront de la recomanació efectuada sobre aquest tema pel relator especial de Nacions Unides, Pablo de Greiff, en el seu Informe de 2014. No obstant això, l'Avantprojecte assenyala que la Llei de memòria democràtica es fonamenta en els principis de veritat, justícia, reparació i garantia de no repetició. Afegeix a més, que els poders públics interpretaran la norma d'acord amb els convenis internacionals relatius als drets humans subs-

crits per Espanya i d'acord amb la Constitució. Més endavant, estableix la creació d'un fiscal de sala, aclarint que l'Estat garantirà el dret a la recerca i el dret internacional humanitari sobre violacions dels drets humans durant la dictadura i la transició fins a l'aprovació de la Constitució el 1978.

Pel que fa a l'accés als arxius, en el preàmbul de l'avantprojecte es declara expressament que la norma té en consideració els criteris de la UNESCO i del Consell Internacional d'Arxius respecte a les polítiques arxivístiques en defensa dels Drets Humans. Malgrat tot, l'articulat desatén les recomanacions establertes per tots dos organismes.

D'altra banda, a Espanya existeix una legislació profusa i sovint contradictòria amb ella mateixa (Llei de patrimoni històric espanyol, Llei de transparència, Llei de secrets oficials, Llei de protecció de dades, etcètera), que és necessari superar. La Llei de memòria democràtica hauria de remetre's a una llei general d'arxius i solucionar definitivament la qüestió de la regulació de l'accés a la consulta dels documents. [LT](#)

En el centenari d'Edmon Vallès

Berenguer de Mussots

Edmon Vallès, periodista i historiador, el setembre de 1963. Arxiu Andreu Coso

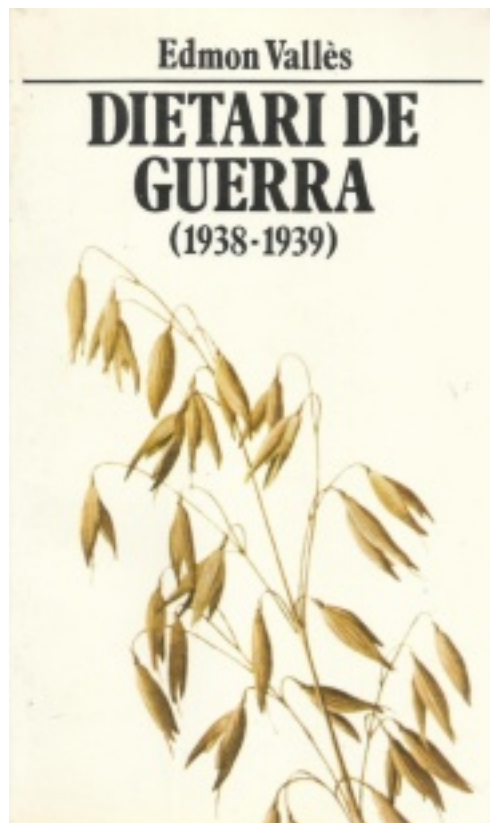
Edmon Vallès Perdrix nasqué a Mequinensa el 9 d'agost de 1920 —enguany fa cent anys— i morí a Barcelona l'octubre de 1980. El 1929 la família Vallès-Perdrix es trasllada a Tarragona, però manté els lligams amb la vila d'origen. A Tarragona, Edmon Vallès continua la formació acadèmica fins que amb motiu de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) s'incorpora, sense haver fet els deu anys, a l'Exèrcit Popular de la República, en la denominada Quinta del Biberó. Amb la victòria de l'Exèrcit Nacional franquista Edmon s'exilia, durant un

període d'uns sis mesos, a Marsella, a casa d'uns parents. Retorna a Catalunya l'agost de 1939. Fruit d'aquest convuls període és el seu breu text memorialístic *Dietari de guerra* (1938-1939), publicat el 1980, en el qual a les notes escrites com a jove soldat republicà, E. Vallès hi afegeix, quaranta anys més tard, curtes reflexions redactades per l'historiador madur en què s'havia convertit.

El 1941 la família Vallès es reagrupa a Mequinensa. La primavera de 1943 Edmon es trasllada a Barcelona on inicia estudis administratius i, posteriorment, de Dret com a alumne lliure a la Universitat de Bar-

celona, on fa amistat amb el futur dirigent socialista Joan Reventós. El seu pas per la universitat accentua la seua consciència, el compromís polític i desenvolupa una intensa activitat. Procedent del Front Universitari de Catalunya (FUC), Vallès fou un dels capdavaners del Moviment Socialista de Catalunya [MSC] a l'interior i responsable a Catalunya, durant un breu període, de la publicació *Endavant*, editada a França i dirigida per Josep Pallach.

El novembre de 1958, Edmon Vallès és detingut, amb altres destacats dirigents socials d'aquells anys, acusat de propaganda il·legal i d'ha-

ver fomentat desordres públics. Quan surt de la presó, al cap de quaranta dies, deixa a un segon terme l'activisme polític i s'aboca de ple a la tasca de periodista i al treball editorial. Quan el 1966 es produeix la divisió del MSC en dues tendències divergents, el Partit Socialista de Catalunya [Reagrupament] liderat per Josep Pallach, i el Partit Socialista de Catalunya [Congrés] liderat per Joan Reventós, Vallès —tot i l'afecte i l'amistat amb Reventós—, es decanta, per motius d'afinitat ideològica, per Josep Pallach. Amb el procés d'unitat socialista s'incorpora al PSC (1978).

A partir de finals de la dècada de 1940, Vallès es manifesta com un intel·lectual, historiador i escriptor inquiet que exerceix com a periodista, traductor, il·lustrador d'obres de gran format —té cura d'il·lustrar els tres extensos volums de la *Història de la Literatura Universal* (Barcelona, 1968) de Martín de Riquer i José María Valverde, i els quatre volums,

també força extensos, de la *Història de la Literatura Catalana* (Barcelona, 1964) redactats per Martí de Riquer i Antoni Comas. En segona meitat de la dècada de 1970 publica sis gruixuts volums especialitzats a difondre a través d'imatges la Catalunya contemporània en el llarg període temporal que s'inicia amb l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 i es clou el 1975 amb la mort del dictador espanyol Francisco Franco. Amb característiques semblants, cal ressenyar també la publicació de la monografia profusament il·lustrada *L'Hospital Clínic de Barcelona, ahir i avui* (1980).

El 1967 forma part de l'equip d'intel·lectuals, escriptors i historiadors que funden a Barcelona la revista de divulgació historiogràfica *Historia y Vida* i de la qual Vallès fou redactor en cap i col·laborador habitual al llarg de molts anys. També cal anotar que col·laborà —en català i en castellà— esporàdicament en revistes i periòdics catalans com ara *La Vanguardia*, *Tele/Exprés*, *El Correo Catalán*, *Gaceta Ilustrada*, *Avui* i *Serra d'Or*, així com també nombroses i ex-

tenses col·laboracions a la *Gran Enciclopèdia Catalana*. Així mateix, Edmon Vallès és autor en català de nombrosos pròlegs, presentacions, col·laboracions, introduccions i prefacis en obres d'altri; i redactor en castellà de diferents volums monogràfics, en general profusament il·lustrats, com ara l'*Atlas de historia universal* (1963, amb nombroses reedicions i diverses traduccions), l'àmplia i singular guia *Ibiza* (1947), etc.

Com a traductor, Edmon Vallès va ser autor —o coautor— de múltiples traduccions al castellà d'obres de difusió científica o periodística, originalment franceses, des dels inicis de la dècada de 1950 fins a la dècada de 1970. I sobretot, com a traductor, Vallès és autor de les traduccions al català de tres novel·les italianes redactades i publicades al bell mig del segle xx: *Crist s'ha aturat a Èboli* de Carlo Levi —editada en català el 1964—, *El diable als turons* de Cesare Pavese —el 1965—, i *L'Escola dels Dictadors* d'Ignazio Silone —editada el 1982. [LT](#)

En defensa de les figures de Francisco Largo Caballero i Indalecio Prieto

Més de tres-cents historiadors d'universitats espanyoles i estrangeres han denunciat, en un detallat informe tècnic, les mentides contingudes en la iniciativa que ha plantejat el grup municipal de Vox a l'Ajuntament de Madrid perquè es retirin les plaques de carrers i estàtues de Francisco Largo Caballero i Indalecio Prieto, i que va comptar amb el suport dels grups del PP i Cs en la capital.

El minuciós informe està avalat per historiadors espanyols com Àngel Viñas Martín i José Álvarez Junco, catedràtics de la Universitat Complutense de Madrid, Ángeles Egido, catedràtica en la Universitat Nacional d'Educació a Distància, Rosa María Capel Martínez, catedràtica en la Universitat Complutense de Madrid o Àngel Bahamonde, catedràtic en la Universitat Carles III de Madrid, i estrangers com Paul Preston, catedràtic de la London School of Economics and Political Science.

En la seva anàlisi, els autors denuncien «la fal·làcia» de la immensa majoria dels arguments utilitzats pel grup municipal de Vox en el seu escrit i critiquen que es recorri «als vells i desacreditats clixés pseudohistòrics de la propaganda franquista».

Davant l'absència total de documentació en la iniciativa de Vox per a donar suport als seus arguments, els professors i investigadors que signen el text declaren estar en condicions d'aportar «proves documentals» de totes les afirmacions que es fan en l'informe, i elevar aquesta informació perquè sigui analitzada.

Sonia Largo visitant la tomba del seu avi

«Quant odi! Quanta mentida!»

Extracte de la carta de la néta de Francisco Largo Caballero, Sonia Largo Valcarce, on denuncia que Vox —a qui titlla de partit feixista— menteix i vol eliminar la memòria històrica basant-se en assercions fraudulent i enganyoses. En la carta fa una semblança personal i política de la figura del seu avi tot recordant que va presidir el Consell de Ministres fins al seu exili, i que posteriorment va arribar a estar pres en un camp de concentració nazi.

«El ejército sublevado tuvo las armas, la disciplina, los conocimientos estratégicos de batalla, el capital y el apoyo de Hitler y de Mussolini. El pueblo español tuvo a sus líderes republicanos elegidos democráticamente y sus aliados fueron los profesores universitarios, los poetas y artistas, los escritores y pintores, los filósofos y científicos y, por supuesto, los trabajadores».

«Hombres y mujeres que tenían que defender su patria. Y por defender su patria fueron fusilados, asesi-

nados, encarcelados, torturados, y aquellos que pudieron salir de España, exiliados».

«Francisco Largo Caballero fue un líder español incorruptible, muy querido por su pueblo y un hombre honorable que aún con sus defectos era respetado hasta por sus enemigos».

«Hace unos días, el portavoz del partido fascista de Vox se refirió a Francisco Largo Caballero como un hombre de 'sanguinaria trayectoria política y personal'. También lo insultó con otras palabras que no merecen ser repetidas. ¡Cuánto odio! ¡Cuánta mentira! Poner a mi abuelo al nivel de los fascistas de esa época es una aberración. Es un insulto a la democracia y a la decencia humana. Es un insulto a todos aquellos que lucharon y sacrificaron sus vidas por la libertad y por una España mejor».

«Como buena nieta de mi abuelo Francisco Largo Caballero, me tomo la libertad de denunciar y rechazar contundentemente a aquellos que, basándose en aseveraciones fraudulentas y engañosas, quieren eliminar la Memoria Histórica. La lucha contra el fascismo nunca será olvidada y Francisco Largo Caballero como todos aquellos que lucharon en contra de Franco tampoco serán olvidados».

«El partido de Vox está mintiendo, está conscientemente retorciendo el significado de la ley de la Memoria Histórica, está escondiendo la verdad. No permitáis que se siga adelante con este atropello».

Sonia Largo Valcarce
Octubre 2020

Francisco Largo Caballero. Va néixer a Madrid el 1869. Històric dirigent del Partit Socialista Obrer Espanyol i de la Unió General de Treballadors. Autodidacte (va començar a treballar als set anys), va ser elegit secretari general del sindicat el 1918. Durant la Segona República Espanyola va ser ministre de Treball (1931-1933) durant el seu primer bienni, i president del Govern (1936-1937) durant la Guerra d'Espanya. Detingut per la Gestapo a França on vivia exiliat, va ser internat en el camp de concentració de Sachsenhausen. Quan va finalitzar la Segona Guerra Mundial el 1945 va ser alliberat però va morir el 1946 a París a causa del seu precari estat de salut. Les seves restes mortals es van traslladar a Madrid el 1978 on es va celebrar un funeral que va reunir més de mig milió de persones. El mateix any la UGT va crear una Fundació que porta el seu nom.

Indalecio Prieto Tuero. Va néixer a Oviedo el 1883. Polític socialista. Nomenat ministre d'Hisenda del govern provisional presidit per Niceto Alcalá-Zamora el 1931. Ministre d'Obres Públiques al govern de Manuel Azaña entre 1931 i 1933. Largo Caballero, com a president del Govern, el nomenà ministre de Marina i Aire el 1937, i Negrín, ministre de Defensa el 1938. El final de la Guerra d'Espanya el sorprèn a Amèrica del Sud. S'instal·la a Mèxic on el 1939 funda la Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles (JARE). El 1945 entra al govern de la república a l'exili. Va morir a Ciutat de Mèxic el 1962. Les seves despulles descansen al cementiri civil de Biscaia. [LT](#)

Fem-ho en català!

Es presenta el primer Acord juvenil per la llengua catalana

Avalot—Joves de la UGT de Catalunya

Per primera vegada quinze organitzacions juvenils s'han unit per promoure l'ús del català i defensar-lo dels nombrosos atacs. Amb el suport d'altres entitats com Plataforma per la Llengua, l'Obra Cultural Balear o Acció Cultural pel País Valencià, el 10 de novembre es va presentar de forma simultània a Barcelona, València, Perpinyà i Ferreries el primer *Acord juvenil per la llengua catalana*. L'Avalot-Joves de la UGT de Catalunya, un dels signants, va participar en la presentació pública de l'acord.

El text reivindica el català com a «llengua d'acollida, arrelement i cohesió social»; la seva preservació en l'àmbit educatiu i especialment en l'universitari, la docència i la recerca;

denuncia els atacs de desprestigi, «la utilització interessada del català per trencar la societat», i «la complicitat de la UE per no reconèixer-ne l'oficialitat». Alhora, destaca la necessitat del treball de promoció i defensa del català des de les institucions i advoca perquè les mesures que aquestes impulsin vagin acompanyades de «la conscienciació de la societat vers l'ús del català, reconeixent-la com a llengua de ple dret i no de segona». Per acabar, demana als moviments socials, als centres de treball, a l'oci, a les xarxes socials que no es canviï de llengua.

El manifest íntegre es pot llegir a la web de l'Avalot.

<https://avalot.cat/manifest-llengua-catalana/>

Gemma Castañé, tècnica de normalització lingüística del CNL L'Heura de Santa Coloma de Gramenet

Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL).

Imatges: © Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura

La necessitat

Durant els anys 2017 i 2018 la Direcció General de Política Lingüística (DGPL) del Departament de Cultura va impulsar el projecte ÈLIA (acrònim d'Estratègies de Llengua i Aprenentatge), que tenia com a objectiu final introduir elements d'innovació en l'oferta formativa de català per a adults per adaptar-la a les necessitats de la ciutadania actual. En el marc d'aquest projecte es constatà que el perfil de persones que en els darrers anys acudien al Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) per aprendre català havia canviat substancialment. Eren majoritàriament de països extracomunitaris i en ocasions no alfabetitzades o amb poc bagatge acadèmic. Calia, doncs, oferir-los una alternativa perquè aprenguessin català sense haver de recórrer a un suport escrit.

L'encàrrec

El setembre de 2018 l'equip format per Elena Blaya de la DGPL i Carme Bové, Laia Llobera, Quim Navarri, Raquel Olivé i jo mateixa del CPNL començàvem a posar fil a l'agulla. L'encàrrec era molt clar: calia fer un curs de 135 hores adreçat a un públic adult amb l'objectiu que pogués resoldre les necessitats bàsiques de la vida quotidiana en català. Es preveia

que, un cop acabat el curs, els aprenents poguessin tenir un nivell de competència oral equiparable a la del nivell A2 del Marc europeu comú de referència (MECR).

El contingut i la metodologia

Ens trobàvem davant d'un repte difícil, però engrescador que calia mirar des d'una òptica molt diferent. Tot plegat requeria un procés de reflexió, d'anàlisi d'experiències similars en català i en d'altres llengües i de posar-se en la pell de l'aprenent: com podria aprendre una llengua pràcticament sense llegir ni escriure? Quins suports necessitaria? Com se sentiria segur en el seu procés d'aprenentatge?

El resultat fou un curs dividit en 3 mòduls amb 9 temes de la vida quotidiana que s'anaven ampliant a cada mòdul: la identificació personal, la llar, el barri o el poble, el centre educatiu, la botiga i el comerç, l'assistència sanitària, l'administració, la feina i els serveis. D'aquesta manera s'incorporaven nous continguts i es repassaven els anteriors.

Aquests continguts calia aprendre'ls amb una metodologia significativa i comunicativa amb activitats basades en el moviment, el joc i la interacció. Per això les propostes fomentaven el vincle entre companys perquè se sentissin segurs en el seu procés d'aprenentatge i les activitats no s'havien de llegir, però sí repetir, cantar, dibuixar, representar mímica, teatralitzar per tal de memoritzar i produir.

Els personatges

A mesura que avançàvem en l'elaboració de l'Ep!, per als diàlegs i activitats, el curs ens demanava uns personatges com els alumnes de les nostres aules. Així va ser com vam crear l'Anna, l'Evelyn, el Pol, la Karima, el Moussa, el Mandeep i el Yong, que pretenien ser un reflex de la nostra societat, persones que es trobaven amb unes dificultats i reptes que anaven superant junts i que podrien haver estat ben bé aprenents de l'Ep! En aquest sentit l'emoció hi jugava un paper important perquè volíem que s'hi reconeguessin i s'il·lusionessin amb ells.

El decàleg

Finalment la filosofia del curs Ep! quedava resumida en aquest decàleg:

- 1) L'Ep! s'adreça a persones adultes poc o gens alfabetitzades. Comprendre i parlar una llengua és el primer esglaó de l'alfabetització.
- 2) L'Ep! es fonamenta en tres pilars: l'emoció, l'acció i la interacció, i l'audiovisual.

L'alumnat s'emociona amb els personatges, es mou amb el joc i interactua simulant a l'aula necessitats que se li plantejaran a la vida real. A més, el material audiovisual

serveix per presentar cada unitat, per entendre les situacions o per introduir el vocabulari.

- 3) L'Ep! planteja un aprenentatge significatiu i comunicatiu. Els alumnes aprenen practicant situacions comunicatives que es trobaran en la vida quotidiana: apuntar-se al padró, buscar pis, anar a una entrevista laboral...
- 4) L'Ep! proposa pràctiques que permeten reconèixer, comprendre i aplicar les estructures lingüístiques en qualsevol situació, dintre i fora de classe. Cal que a mesura que l'alumne se senti segur, surti de l'aula i reconegui la utilitat del que ha après.
- 5) L'Ep! utilitza estratègies com la repetició, la comparació o la imitació que faciliten l'aprenentatge de la llengua.
- 6) L'Ep! ofereix activitats que incorporen les intel·ligències múltiples, el joc i la interacció per vincular l'emoció amb l'aprenentatge de la llengua.
- 7) Planteja una gestió de l'aula amb activitats dinàmiques en què el moviment, el canvi de parella i els formats dels materials d'aprenentatge permeten centrar millor l'atenció de l'aprenent.
- 8) Potencia un clima de respecte i seguretat que fa que l'aprenent se senti acollit, segur i motivat a participar i a usar la llengua fora de l'aula. Quan l'alumne se sent segur, no té por i comença a parlar. El professor l'acompanya, conscient que és la porta d'entrada a la societat d'acollida.

- 9) Fa especial èmfasi en l'entorn i en la cultura, perquè els aprenents coneguin espais, recursos, persones i costums del país que els acull i alhora puguin donar a conèixer els seus.
- 10) Vincula l'aprenentatge amb la vida real, fa perdre la por i dona seguretat als aprenents per usar la llengua en situacions comunicatives quotidianes de l'entorn immediat.

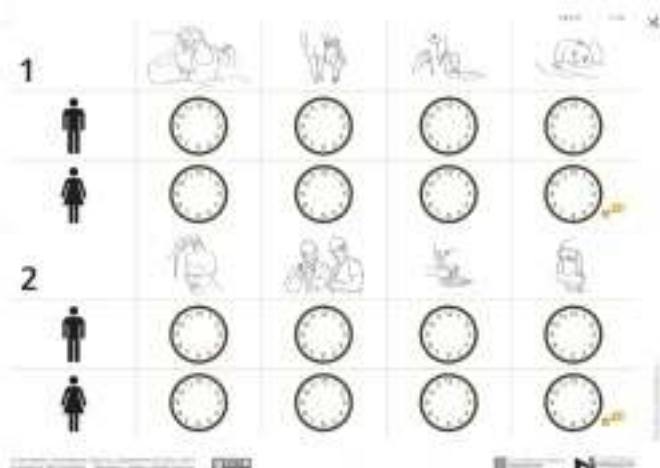

El pilotatge

El gener de 2018, de seguida que vam disposar dels materials, sis centres del CPNL vam començar a pilotar el mòdul 1 del curs, mentre revisàvem el mòdul 2 i creàvem el mòdul 3. Recordo especialment el primer dia de classe al CNL L'Heura de Santa Coloma de Gramenet: la vintena d'alumnes que hi havia representaven tots els personatges de l'Ep! Ho havíem encertat.

El registre de la posada en pràctica de cada una de les activitats creades dels mòduls 1 i 2 ens va permetre ajustar i reformular activitats per tal que l'Ep! pogués formar part de l'oferta formativa del CPNL del curs 19-20.

El maig de 2019 la consellera de Cultura, Mariàngela Vilallonga, juntament amb la directora general de Política Lingüística i presidenta del CPNL, Ester Franquesa, van presentar l'Ep! Escolta i Parla a la Filmoteca de Catalunya i el novembre vam començar el primer curs de formació per al professorat que havia d'impartir l'Ep! Es va crear, també, una comunitat d'aprenentatge virtual perquè els docents del CPNL poguessin anar fent més gran aquest projecte amb les seves aportacions. A l'estiu es preveia fer més cursos de formació al professorat del CPNL a diferents punts del territori.

Present i futur

Les circumstàncies actuals han alentit el projecte i queda pendent pilotar el mòdul 3. Hem començat aquest curs 20-21 oferint l'Ep! amb un format molt diferent, ja que les restriccions imposades arran de la covid-19 no permeten moure's ni manipular materials de la manera amb què està pensat el curs. A més, amb el tancament de les aules hem hagut de continuar el curs en sessions virtuals que ha pogut seguir l'alumnat que disposava de mòbil.

En aquest moment s'està treballant en unes activitats interactives per a dispositius mòbils, perquè l'alumnat pugui repassar i memoritzar d'una manera lúdica el contingut impartit a les classes presencials.

El material

A la pàgina web de la DGPL https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/aprendre_catala/ep-curs-oral-catala trobareu el programa dels tres mòduls, la programació de cada unitat que hem treballat en dues sessions d'1,5 o 2 hores, un relat de les estructures lingüístiques que els alumnes haurien d'aprendre a cada mòdul, les presentacions en vídeo de cada unitat, un material retallable per manipular i la video-sèrie digital de 21 converses de la vida quotidiana.

Esperem que aquest material pugui ser útil no només per a aquest curs, sinó perquè qualsevol persona pugui aprendre el català, i amb paraules de la consellera Mariàngela Vilallonga, «pugui sentir-se part d'una societat enfortida democràticament, més lliure i més justa, una societat oberta, que ofereixi drets i oportunitats, i que reconegui cada persona com a tal». [L](#)

Què s'amaga darrere dels *riders*?

TERMCAT

Tanya Nova, Pixabay

Vols menjar el que vulguis, quan vulguis i on vulguis? Vols satisfer qualsevol necessitat sense haver de sortir de casa? Només cal que descarreguis una de les diverses aplicacions mòbils a través de les quals pots sol·licitar i obtenir, en un moment, el servei desitjat. A l'altra banda de l'aplicació, hi haurà un **repartidor** (ara en diuen *rider*) que et portarà l'encàrrec que has fet al lloc indicat en un temps rècord.

En els diccionaris de llengua anglesa, el mot *rider* designa la persona que munta a cavall, pilota una motocicleta o corre en bicicleta, ja sigui de manera professional o per afició. És el que en català, en l'àmbit esportiu i, especialment, en les curses, correspon a un genet, un pilot o un corredor, segons si el desplaçament es fa dalt d'un cavall, d'una motocicleta o d'una bicicleta.

Els *riders* a què ens referim en aquest article també es desplacen en motocicleta o bicicleta, però, tot i que sempre van corrents, no ho fan per afany esportiu o lúdic sinó perquè es dediquen a distribuir menjar, paquets, documents o qualsevol altre comanda d'una punta a l'altra de la ciutat. En català, per a referir-nos a aquest tipus de feina, ja disposem de termes tan coneguts com **repartidor** o, segons el context, **missatger**. D'on surt, doncs, aquest *rider* i què s'hi amaga, darrere d'aquesta denominació?

L'anglicisme *rider* ha arribat amb les empreses de repartiment a domi-

cili que, a través de plataformes digitals, actuen com a intermediàries de les transaccions entre els usuaris que demanen un servei i els usuaris que estan disposats a realitzar aquest servei. La premissa principal d'aquestes empreses, basades en el model de l'**economia col·laborativa**, és presentar el seu negoci com un intercanvi de serveis en què els usuaris que fan de repartidors en el seu temps lliure poden generar uns ingressos complementaris a la seva feina principal.

En aquest cas, l'opacitat del llenguatge utilitzat per aquestes empreses evidencia que el seu principal objectiu és evitar l'existència de qualsevol **relació laboral** amb els seus repartidors. Termes com *treballador*, *salari*, *contracte* o *acomiadament* no formen part del seu vocabulari. La **categoria professional** a què pertanyen els repartidors de tota la vida, ara es dilueix en etiquetes eufemístiques com *riders*, *bikers* o *glovers*. Els repartidors deixen de ser treballadors i passen a ser simples col·laboradors que no guanyen un **salari** sinó un complement a la feina de debò que puguin realitzar en una altra empresa. A més, no se'ls con-

tracta com a **treballadors assalariats**, sinó que s'han de donar d'alta com a **treballadors autònoms** i, quan l'empresa decideix finalitzar la relació laboral amb el repartidor, no es produeix un **acomiadament** sinó una desconexió de la plataforma digital.

Ja fa temps que el mitjà de comunicació es fan ressò de la polèmica sobre si els repartidors que treballen en plataformes digitals han de ser considerats **treballadors autònoms**, com defensen les empreses de repartiment, o **falsos autònoms**, com denuncia una part del col·lectiu de treballadors d'aquestes plataformes.

Recentment, el Tribunal Suprem va sentenciar que existeix una **relació laboral** entre les plataformes de repartiment a domicili i els seus repartidors. Aquesta decisió confirma que els repartidors són en realitat **falsos autònoms**, perquè no disposen d'una organització empresarial pròpia i perquè l'empresa, que no es pot considerar una simple intermediària, és qui estableix les condicions de servei.

Cal confiar que aquesta sentència, i la llei que preveu elaborar el govern per regular el treball de les plataformes, sigui un primer pas per a garantir els **drets laborals** d'aquests treballadors i per a frenar la **precarietat laboral** que ha emergit a l'ombra de l'economia col·laborativa i digital.

Podeu consultar tots aquests termes en el **Cercaterm**. [L](#)

L'opacitat del llenguatge utilitzat per aquestes empreses evidencia que el seu principal objectiu és evitar l'existència de qualsevol relació laboral amb els seus repartidors. Termes com treballador, salari, contracte o acomiadament no formen part del seu vocabulari

Mural de l'Institut Català Internacional per la Pau a partir d'una foto de Daniel Lagartofernández, «Les Madres del Silencio», dones i nens de l'organització *Las Abejas*, supervivents de la matança d'Acteal (Chiapas, Mèxic, 1997). Intervenció gràfica de CiscoKSL

Daniel Lagartofernández

L'Hospitalet de Llobregat, 1971

Comunicador social i educador. www.lagartofernandez.info

L'últim que he fet ha estat un projecte educatiu pilot amb universitats dels Estats Units, «Educ-actores, del contexto al texto», amb la mentoria de Federico Mayor Zaragoza. El treball ha explorat el potencial transformador de les arts amb qüestions de cultura de pau, de ciutadania global i de justícia social en l'ensenyament superior per canviar de manera no violenta un món naturalment conflictiu.

Alguns dels projectes realitzats i que més m'agraden són exposicions amb dones constructores de la pau d'Israel, de Palestina, de Colòmbia i del Sàhara Occidental. «Paraules descalces: dones fent Pau», «A l'inici va ser la paraula. Israel i Cisjordània» i «A l'inici va ser la paraula. Colòmbia».

Les dones hi participen mitjançant la interlocució amb activistes d'aquests llocs i ens conviden a compartir la seva paraula, la què resumeix el sentit de la seva lluita, que intenta ser tant política i social com poètica o metafòrica.

És així com m'agrada fonamentar la meua feina: la metàfora, el llenguatge de l'art, de quina manera impregna i pot transformar consciències i també individus.

Elles escullen paraules i cadascuna li dóna el seu sentit. Quan parlen de pau, de tolerància, de resistència, de llibertat... són termes que defineixen elles mateixes.

El llenguatge té una importància vital i és molt interessant combinar-lo amb la imatge i comprovar com es pot convertir amb metàfora. Aquestes són les coses que m'agrada explorar sempre sota un vessant molt pedagògic, i no només en el sentit d'ensenyar, sinó en el sentit d'aprendre.

Amb quin idioma et vas educar?

A casa parlàvem castellà perquè el meu pare era de Còrdova, encara que a les vacances sempre parlava en català: van passar molts estius a la Bisbal d'Empordà, pràcticament fins que vaig ser adult. Vaig anar, però, a l'escola Montessori de Collblanc, i allí feiem servir el català. Quan venia «el inspector» aleshores «todos hablábamos en castellano» (somriu). Des de ben petit he sigut bilingüe. He utilitzat normalment les dues llengües.

Actualment, en el teu entorn, quin idioma parles.

En català. I visc amb gent que parla català no tant per una qüestió convicció política sinó perquè és la seva llengua natural. Molts ja s'han educat en català.

Una paraula que t'agradi molt.

(Pensa) És difícil, així de cop... però m'agrada «metàfora». Potser no és la que més m'agradi, però ara mateix m'ha vingut al cap i m'agrada...

Podries recitar un poema en català?

Ostres, no!

Tu has viatjat molt, pràcticament per tot el món, coneixes molts països. En quants idiomes podries dir *sisplau*, *gràcies*, *hola* i *adéu*?

En anglès, francès, català, castellà, japonès, àrab... són paraules bàsiques... I en alemany, italià i holandès.

Amb quin idioma tens configurats el teu mòbil i el teu ordinador?

El telèfon en català, i l'ordinador ara mateix no sabria dir-t'ho.

Quina paraula utilitzaries per definir una posta de sol?

Emouvant, així, en francès. És una paraula que m'agrada, que no representa el mateix que emocionant, emotiu o *emoci-onante*.

Hi ha alguna dita que comparteixis?

Crec que «obras son amores y no buenas razones».

Amb quin idioma et sents més còmode a l'hora de llegir un llibre?

Ara mateix estic llegint un llibre en català, però si em preguntessin en quina llengua vaig llegir l'anterior, no ho recordaria. L'idioma no em determina a l'hora de llegir.

Una paraula que el diccionari hauria d'admetre.

Puc imaginar que ja està admesa, però si no fos així demanaria que al diccionari s'incorporés *xarnego*. M'agrada molt perquè representa un dels meus herois, Paco Candel.

Sala d'exposicions virtual

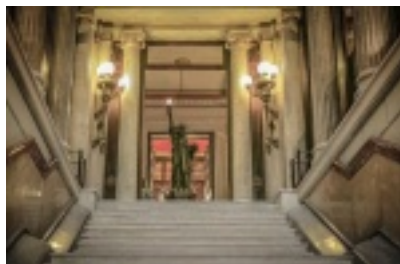
www.ugt.cat/exposicions

La Fundació Sindicalistes Solidaris-UGT, amb el suport de la Diputació de Barcelona, ha inaugurat un nou espai: la sala d'exposicions virtual. La plataforma, pandèmies a part, vol acostar l'art, la cultura, el coneixement i la reflexió a la ciutadania a partir de les possibilitats que ofereix la tecnologia, sense límits horaris, ni geogràfics, ni de format. Un dels seus objectius és la creació d'un espai comú a disposició de tota l'organització, on els diferents organismes podran muntar les seves pròpies mostres.

La sala virtual servirà com a complement de les exposicions de format clàssic que es continuaran fent periòdicament a la rambla Santa Mònica durant tot l'any.

De moment ja es poden visitar dues exposicions del fotoperiodista Antonio Sampere, «El inf(v)ierno serbio» i «A pie de valla. Frontera Sur».

«Cent vint-i-cinc anys al servei del poble», així es titula l'exposició que obre el programa del 125è aniversari de la Biblioteca Pública Arús (BPA). Fundada l'any 1895, és la més antiga de la ciutat de Barcelona. Actualment acull un fons bibliogràfic de 74.000 volums. Com a curiositat, la quarta estàtua de la Llibertat en el món ens rep a la porta.

L'Arús va ser la primera biblioteca pública moderna, amb un fons bibliogràfic ambiciós que pretenia aplegar una àmplia representació de les principals fites i pensament de l'època, amb la intenció de formar, informar i distreure els barcelonins i barcelonines, amb accés universal, «amb la idea que després es va estendre en la II República que la cultura no podia ser només per a lletraferits».

Va ser creada per iniciativa de Rossend Arús i Arderiu, que morí el 1891, i en el seu testament nomenà com a marmessors i hereus de confiança Valentí Almirall i Antoni Farnés, amb l'encàrrec de disposar dels seus béns per a la creació d'una biblioteca per a la instrucció del poble treballador en el pis on ell havia viscut, al passeig de Sant Joan de Barcelona. En les últimes dècades s'ha convertit en un centre de recerca especialitzat en moviments socials contemporanis i producció bibliogràfica del segle XIX i inicis del segle XX. Guarda col·leccions destacades del moviment obrer, anarquisme i maçoneria, sense oblidar el fons divers originari que comprenia totes les àrees del saber, i sorprenentment també, sobre la figura de Sherlock Holmes, personatge creat per Sir Arthur Conan Doyle, conegut maçó.

El fet que la Biblioteca es tanqués al públic l'any 1939 i no tornés a obrir fins a l'any 1967 va permetre que es deslliurés de les purgues purificadoras del franquisme i el seu fons hagi arribat als nostres dies gairebé intacte.

Fins al 25 de març de 2021 se succeiran diferents activitats i actes commemoratius.

Narrativa breu

Entre el cel i l'infern

Pere Piquet Tomàs

Pagès editors

Entre el cel i l'infern

Pere Piquet

«Escarxofat en el seu tron, Déu es mira avorrit la seva creació. I se la mira avorrit, i fins i tot una mica destrem-pat, no perquè no funcioni —si no funcionés, seria perquè Ell mateix ho hauria volgut—, sinó perquè als seus ulls no representa cap misteri... Un dia, però, una idea brillant —en el resultat de la qual prefereix no pensar— l'aparta d'aquest ensopiment. Escollirà un dels astres que giren al voltant dels innombrables sols que conformen la seva obra, s'encarnarà en un dels seus futurs habitants i donarà la vida perquè l'espècie de l'escollit pugui viure per sempre. Tothom que no cometi grans barbaritats, a més a més, podrà passar l'eternitat al Cel, al Seu costat».

Una bona lectura, molt recomanable. En un temps on tot sembla enormement transcendent i determinat, s'agraeix la seva qualitat literària acompanyada d'una fina ironia que ens incita a la reflexió de quasi tot des d'una perspectiva fins i tot mordaça. Són relats breus que s'estructuren a l'entorn d'un viatge iniciàtic que comença, com no!, amb la Creació. El metro ens ajuda a entrar en un univers ple de foscor, en un món dominat per l'error, les grans maldats i les petites mesquineses. Entrem doncs en un viatge metafòric pels inferns que des d'Adam i Eva han afligit la humanitat. Travessant aquests túnels del metro i els regnes de Déu i del dimoni com a teló de fons, penetrem el món de la corrupció política, el sexisme, la manipulació informativa, el turisme desbocat, l'addicció a les noves tecnologies o les seqüeles del procés català; són alguns dels mals que marquen aquest viatge. Mitjançant l'absurd i empeses per una escriptura intel·ligent i fluida, les històries s'enllacen les unes amb les altres mentre ens conviden al raonament i ens ofereixen una mirada transformadora dels nostres inferns.

Història

Memòria ofegada. Reivindicació laboral i repressió política a Mequinensa i la conca minera (1889-1963)

Jacinto Bonales

Institut d'Estudis del Baix Cinca

Al nostre país, la historiografia local sovint ha estat objecte de cert menyspreu —o, si es vol, no ha estat sempre prou valorada— per l'acadèmia, segurament perquè, tot val a dir, de vegades algunes monografies locals, de tota classe de gènere, mostren més aviat un escàs rigor científic. Aquest, però, no és pas el cas del treball que ara ens ocupa, tot i tractar-se d'una obra historiogràfica que es mou fora dels circuits editorials i acadèmics més comuns.

L'autor de *Memòria ofegada* —l'historiador Jacinto Bonales Cortés— té una àmplia experiència en la confecció d'estudis històrics i compta amb una prou extensa bibliografia centrada en diferents aspectes de la història local i comarcal d'Andorra i de l'occident de Catalunya. Entre els volums a destacar anomenem *Història de Menàrguens*, *Història de Rocallaura*, *Història de Vallbona i de la vila de Montesquiú*, *Construint fronteres. Història territorial de la vall d'Andorra*, *Entre Ordino i la Massana. Una història d'homes, terres i límits*, *Andorra la Vella sense límits*, *Traces d'un passat llunyà. El Baix Cinca (1200 aC-1149 dC)*, etc. I encara caldria afegir-hi nombroses col·laboracions i aportacions a congressos i en volums col·lectius.

Jacinto Bonales dedica el treball *Memòria ofegada* als miners de Mequinensa, als quals durant vuitanta anys s'ha negat el passat. Així s'ocupa de l'estudi de la vila de Mequinensa (Baix Cinca) i dels seus habitants, i per fer-lo parteix del fet que Mequinensa fou, durant gairebé un segle, el centre d'una activa i peculiar conca minera que abastia de lignit —de combustible— bona part de la indústria de l'àrea metropolitana de Barcelona i, molt secundàriament, les ciutats de Saragossa i Tortosa.

Amb aquesta obra, J. Bonales es proposa, i aconsegueix, recuperar la història dels miners i de les organitzacions obreres de la conca de Mequinensa, una conca formada per set municipis de tres províncies, dues d'aragoneses i una de catalana: Mequinensa, Faió i Nonasp, a la província de Saragossa; Torrent de Cinca,

a la d'Osca; la Granja d'Escarp —sobretot—, Seròs i Almatret, a la de Lleida. A aquestes poblacions cal sumar-hi encara diferents localitats afectades d'una manera o d'una altra per les activitats laborals, socials i comercials relacionades amb l'extracció i comercialització del lignit: Favara i Casp a la província de Saragossa; Fraga, a la d'Osca; Massalcoreig i Maials, a la de Lleida; i Riba-roja, a la de Tarragona. Cal assenyalar que totes aquestes localitats es troben als extrems perifèrics d'Aragó i Catalunya, prou allunyades dels centres dinamitzadors d'aquests dos territoris històrics.

Enllestida l'acurada anàlisi de l'extens recull de dades —en ocasions aportades gràcies a treballs del jove historiador mequinensà Jaume Fullola Fuster, ocupats bàsicament en la història econòmica de la zona— extretes de múltiples arxius i hemeroteques d'arreu, i de la descripció de les reivindicacions obreres, s'arriba a la segona part de l'estudi, amb més de 150 pàgines, dedicada als protagonistes, en forma de recopilació biogràfica detallada dels fills i veïns de Mequinensa, 'que van destacar per la seva actuació política o sindical, i els que van patir represàlies diverses durant la Restauració, la dictadura de Primo de Rivera, la Guerra Civil o la Postguerra, i que hem pogut aplegar la suficient informació'. Breus recorreguts vitals, sovint confeccionats amb l'ajut oral i moral de familiars i convilatans, en força ocasions acompanyats de fotografies dels protagonistes, rescatats de la memòria ofegada.

Si bé ja es podia reconèixer sense gaires esforços bona part —la més essencial— de la història del moviment obrer a la conca minera de l'Ebre i Segre a través de la lloable obra literària de l'escriptor mequinensà Jesús Moncada —en especial en la coneguda novel·la *Camí de sirga*—, la història més entranyable, més íntima, dels seus miners, segurament hauria caigut en l'oblit i no seria prou present en els llibres d'història contemporània, ofegada per la intensa i imposada amnèsia institucional i el desinterès acadèmic; esclar, que seria així si no fos per rigoroses obres historiogràfiques, orgullosament locals, com la que ara s'acaba de ressenyar. —Esteve Betrià

M. El hijo del siglo

Antonio Scurati
Traducció de Carlos
Gumpert
Alfaguara

«El sueño de la razón produce monstruos» (Francisco de Goya)
«Obra maestra. S'esperava de feia dècades» (Roberto Saviano)

Premi Strega, 2019. Una obra molt important —m'atreviria a dir que imprescindible— per entendre el fenomen del feixisme a Itàlia. Moltes vegades ens hem preguntat com un home malalt de deliris de grandesa va ser capaç de provocar l'adhesió de milers i milers de ciutadans d'un país mediterrani que van creure en ell de manera religiosa i fanàtica. Quines adhesions extremes pot provocar un megalòman que va portar el país a un règim autoritari i una derrota sense pal·liatius i que encara suscita entusiasme entre alguns sectors d'Itàlia? Com els italians van creure que els veïns que no combregaven amb el feixisme no eren italians i es convertien en «els altres» i, per tant, en éssers perillosos? El llibre ens ajuda a entendre-ho amb la profunditat d'un assaig, amb una exhaustiva feina documental i amb un ritme narratiu de la millor ficció contemporània. Però no ens confonguem: no estan davant un llibre d'història ni tampoc de psicologia o de sociologia. És una biografia novel·lada que ens va introduint de manera brillant en l'examen a fons de la personalitat narcisista extrema d'M., Benito Mussolini i de la societat d'aquella època que el va adorar. I alhora, tot analitzant les accions/reaccions que Mussolini va ser capaç de provocar amb la manipulació de la veritat o amb l'oferta de redempcions col·lectives, una crítica a les bases de qualsevol moviment populista i les trampes que algunes elits saben oferir als pobles mitjançant la toxicitat ideològica i la basta interpretació de la història.

M. va tenir la capacitat de fer creure als seus conciutadans que, liderat per ell, el futur seria feliç i prometia un demà gloriós, col·lectiu i individual. És clar que per aconseguir tal grau d'adhesió calia que molta gent estigués disposada a creure-s'ho. Molta gent que volgué convertir la por i la inseguretat en un esdevenidor segur gràcies a la fortalesa d'un líder. Més ben dit, que necessités creure-s'ho. Ell, senzillament, com cal en qualsevol cabdillatge, ho va saber aprofitar. —Isidre Tiana

Crònica periodística

Sense por de morir.

Els silencis del 17-A

Anna Teixidor

Editorial Pòrtic

Dos anys després dels atemptats de Barcelona i Cambrils, dos nens comencen primer d'ESO a un institut de Ripoll. Un d'ells continua en tractament psicològic per haver presenciat la massacre del 17 d'agost de 2017 quan passejava amb la seva família per la Rambla. L'altre nen encara està colpit per la mort dels seus dos germans. En Younes Abouyaaqoub (22 anys) era el conductor de la furgoneta que va atropellar mortalment catorze persones a l'artèria més popular de la capital catalana i que, en la seva fugida, va apunyar mortalment un jove per robar-li el cotxe. Dies més tard, la foto del seu germà gran cosit a trets, que faria la volta al món, li arribaria de la mà dels seus companys de classe. En Houssaine Abouyaaqoub (17 anys) va ser un dels atacants abatuts a Cambrils.

Amb aquest episodi, reflex de la fragilitat i complexitat que viu Ripoll, una població de poc més de 10.000 habitants on van créixer els autors dels atemptats, la periodista Anna Teixidor (Figueres, 1978), especialitzada en el moviment gihadista, ens introdueix a *Sense por de morir* (Pòrtic, 2020), un exhaustiu treball de camp amb què intenta, a través de 400 pàgines de rigorosa feina periodística, donar resposta a la gran pregunta: què va fallar perquè uns nois aparentment normals es converteixen en terroristes? Teixidor busca les respostes a través d'un repàs biogràfic minuciós dels protagonistes dels atemptats: els orígens de les seves famílies al Marroc, el viatge a Ripoll, les seves trajectòries educatives, laborals i familiars, i el sobtat canvi de relacions amb els amics, el procés de radicalització i la preparació i l'execució dels atemptats. El llibre també fa un retrat de la peça clau del cas, la controvertida figura de l'imam de Ripoll, Abdelbaki Es-Satty, qui va aconseguir canalitzar les frustracions d'aquests joves sense que s'activés cap alarma, i a qui s'ha vinculat amb els serveis secrets espanyols.

Narrat àgilment en primera persona com a hàbil fil conductor, el llibre de l'Anna Teixidor respon a la màxima del bon periodisme: fer preguntes, buscar respostes i oferir explicacions. I, també com el bon periodisme, conclou amb humilitat que als fets encara els hi falta

temps i que la feina no és concloua: tres anys després dels atemptats que van commocionar Catalunya encara hi ha més silencis que respostes. —Laura de Andrés

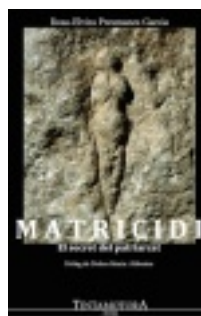
Assaig

Matricidi. El secret del patriarcat

Rosa Elvira Presmanes

Garcia

Associació Tintamotora

Matricidi ens descobreix una inèdita genealogia de les dones des dels imaginaris col·lectius, entenent-los com un conjunt de símbols, mites i llegendes en què s'ha basat el patriarcat i justificat un règim de violència i domini. Planteja que, per subvertir aquest model, se l'ha de copsar en tota la seva profunditat i que, per a tal fi, cal anar a les arrels de l'ordre simbòlic de la cultura i al dels valors entorn de les dones, en tant que mares, que han estat forjats per a controlar el seu sexe i el seu fruit. *Matricidi* ens porta per un viatge que es remunta des de la més remota antiguitat fins a l'actualitat, tot proposant transformar els paradigmes socials i l'ordre de valors, a partir de recuperar el món simbòlic de la mare, vers una societat postpatriarcal i, tanmateix, postcapitalista.

Narrativa curta juvenil

Com van néixer les estrelles

Clarice Lispector

Traducció de Josep

Domènech Ponsatí

Postfaci de Nora Catelli

Lapislàtzuli

«Soc tan misteriosa que ni jo mateixa m'entenc. Escric com qui somia. No soc intel·lectual. Escric amb el cos.»

Els dotze mesos de l'any es converteixen en dotze històries belles i màgiques, dotze llegendes de la selva brasilera enmig d'una natura humida i matriarcal arrebossades amb la imaginació desbordant de la seva autora. Cada una d'elles guarda misteris i sorpreses: nens i nenes que es converteixen en estrelles, l'ocell que porta sort, un gripau que balla al cel, Yara que viu en les aigües profundes, Curupira l'entremaliat o Jabutí, la tortuga. Malgrat estar classificada com a «literatura infantil i juvenil» és un llibre que els adults lleixen amb

plaer per la seva qualitat literària i la bellesa del relat. «Lispector no escriu, teixeix. Sense patrons i sense guia, o sense el que els que escriuen amb el cap entendrien per patrons i guies. Escriu i el conte es teixeix d'una sola peça». Tina Vallès.

Algú va dir que el que fa Clarice Lispector no és literatura, és bruixeria perquè la seva prosa encisadora atrapa des de la primera línia. Ella és la gran escriptora brasilera del segle xx, convertida ja en mite literari universal. «L'univers Lispector és tan lluent com, salvant les distàncies, el de Cortázar, García Márquez, Asturias i Vargas Llosa». David Castillo.

Aquest any se celebra el centenari del seu naixement a Ucraïna, encara que des de molt petita va viure al Brasil. La celebració coincideix amb el també centenari del naixement d'Eileen Chang (vegeu la pròxima ressenya).

D'ascendència jueva, mai no va amagar-ne la condició, però tampoc en va fer bandera. De fet, va néixer en un alto en el camí de la llarga fugida de la família —que volia deixar enrere la misèria i la persecució racial— i que els va portar al Brasil, on van canviar els noms (ella, Chaya per Clarice).

A l'elitista Facultat de Dret on només hi estudiaven tres dones, va conèixer el seu marit, un diplomàtic que per la seva professió va portar la família a viatjar molt i a residir força temps a diverses ciutats europees.

Mentre cursava la carrera va escriure la seva primera novel·la, *Perto do coração selvagem* (1944). L'obra li va reportar un gran èxit literari, amb ella va rebre el Premi Graça Aranha i la va convertir en un fenomen literari.

La seva producció es caracteritza per un estil molt peculiar. La narrativa, algunes vegades difícil, està influenciada per una constant recerca lingüística del portuguès, però també per l'ascendent místic del seu pare. L'autora afirmava que no volia portar al lector a engany, ja que ella aconseguia la simplicitat amb molt d'esforç. «Així és que aquesta història està feta de paraules que s'agrupen en frases, i d'elles emana un sentit secret que va més enllà de les paraules i les frases». I afegia que escrivia «perquè no tinc res a fer en el món; hi soc de sobres i no hi ha lloc per a mi en la terra dels homes». Tota la vida la va acompanyar el mite de dona misteriosa.

Va morir als 56 anys a Rio de Janeiro deixant publicades deu novel·les, dos llibres de contes i nombrosos articles periodístics. —Rita Nin

Novel·la curta

Brasars

Eileen Chang

Traducció de Carla

Benet

Club editor

La celebració del

centenari del naixement de dues excel·lents autores de cultures tan allunyades com la brasilera i la xinesa, ens referma que la capacitat creativa universal dels millors escriptors, la imaginació i els continguts artístics, sobrepassa qualsevol espai. Hem ressenyat l'obra de Clarice Lispector. Parlem ara d'Eileen Chang, en un moment en què els seus llibres són traduïts aquí, i arreu adaptats al cinema.

Nascuda a Xangai en el si d'una família burgesa, Chang va estudiar al Regne Unit i a la Universitat de Hong Kong. El 1942 va tornar a Xangai durant l'ocupació japonesa. En aquest període és quan va escriure les seves obres més destacades. Després de la proclamació del règim comunista les noves autoritats la van considerar persona de no confiança. Va marxar del país el 1955 i va viure fins a la seva mort als EUA. La seva obra va ser condemnada a l'ostracisme, encara que aquests últims anys la situació ha canviat.

Gràcies a la feina de la traductora Carla Benet, guardonada amb el Premi Marcela de Juan a la millor traducció del xinès, podem llegir en català *L'amor que fa caure ciutats* i *Brasars*. I és precisament dels *Brasars* que s'ha inspirat la realitzadora de Hong Kong Ann Hui per dirigir *Love after Love*, guardonada amb el Lleó d'Or de la Mostra de Venècia.

L'obra additiva d'Eileen Chang és feta de novel·les breus que parlen d'amor quan el món s'ensorra. La seva literatura és fina i esmolada com la fulla del ganivet. La mateixa traductora, Carla Benet, ha comparat Chang amb Mercè Rodoreda «que parlava de dones que xerren al safareig, reguen les flors del balcó i cusen vestits quan a fora només se sent el retron de la guerra o de la repressió; a la Xina, Eileen Chang parlava de dones que ballen, treballen i estimen entre gent embolcallada amb banderes en un país dividit per la confrontació política i bèl·lica».

Als brasars del títol, la narradora hi posa a cremar la fusta aromàtica perquè es vagi consumint mentre explica la història. Però també hi posa un cor perquè es consumeixi fins a la desaparició. ¿Quins són aquests brasars? Per a la Weilong, és el casal luxós d'una rica tia concubina que l'acull perquè pugui continuar

estudiant i que la introdueix en les altes esferes de Hong Kong per atreure nois joves a les seves arts. Per a en Roger Empton, professor universitari que descobreix la passió als quaranta, és el llit nupcial amb una noia que no sap res del sexe i que es converteix en la riota de l'alta societat colonial després que la seva jove dona Susie fugi en la seva nit de noces.

Els brasars cremen mentre es narren les dues històries, retrat de la societat xinesa dels anys quaranta. No en va, Eileen Chang va ser testimoni de com la societat xinesa oscil·lava entre la tradició i la modernitat representada pels nous costums occidentals i va saber plasmar-ho com cap altre autor, posant el focus en l'aparentment trivial, especialment en les relacions amoroses.

És de comerç amb les emocions i de sexe que parlen aquestes dues novel·les breus, ambientades al Hong Kong on xinesos i anglesos conviuen i s'atreuen en un clima propens a l'eroticisme i al malentès. —Rita Nin

Narrativa

Cap altre amic que les muntanyes

Behrouz Boochani

Traducció de Josefina

Caball

Raig Verd

«Boochani ha desafiat i ha derrotat els millors esforços dels governs australians per negar la cara i la veu als sol·licitants d'asil. I quina veu: poètica però impertorbable, acerba però compassiva, trista però mai autoindulgent, reflexiva i considerada fins i tot en la ràbia i la desesperació... Possiblement és un dels llibres més importants publicats a Austràlia en dues dècades, el període durant el qual les nostres polítiques de refugiats s'han endurit, i els nostres cors s'han endurit en el procés.»

Saturday Paper

Premi Via Lliure de Pen Català 2020. El 2013 el periodista i poeta d'origen kurd, Behrouz Boochani, fugint de l'Iran, va ser il·legalment detingut a l'illa de Manus, un centre de detenció d'immigrants prop de la costa d'Austràlia. A la presó, on ha passat sis anys sense eines ni espai per a la creació, Boochani va escriure heroicament i clandestinament aquest llibre i el va enviar a través de WhatsApp al seu amic, el filòsof Omid Tofighian, que va traduir l'obra. El resultat ha estat un llibre sobre la violència i les injustícies que es cometen en el nostre nom amb l'excusa de la llei.

L'obra es va publicar a Austràlia i va guanyar els premis més importants del país convertint-se en una denúncia i visibilitant una vergonya internacional. Un dels llibres més venuts el 2019 és el crit de resistència i l'extraordinari testimoni d'un refugiat. Una veu que ens recorda les vivències de tants refugiats i migrants apàtrides empresonats a tot el món.

Behrouz Boochani és periodista i un reconegut defensor dels drets humans, guanyador d'un Media Award d'Amnistia Internacional d'Austràlia, se li han atorgat també els premis Diaspora Symposium Social Justice Award, Liberty Victoria 2018 Empty Chair Award i de l'Anna Politkovskaia de periodisme.

Història

Pseudohistòria contra Catalunya

Vicent Baydal i Cristina

Palomo (coordinació)

Eumo Editorial

«La genuïna recerca històrica i la divulgació de les seves conclusions acostumen a ser dutes a terme mitjançant l'ús de mètodes científics i honestat intel·lectual. Tanmateix, la present obra col·lectiva tracta sobre estudi de caràcter històric, filològic i literari bastits a l'entorn de la història de Catalunya de les èpoques medieval i moderna que aparenten seguir una metodologia científica i un discurs sincer, però no ho fan en absolut: són pseudoinvestigacions.»

«Una característica principal de la pseudoinvestigació és que es fonamenta en un relativisme extremista: si hi ha poders que falsegen el passat recentíssim constantment amb notícies inventades i/o manipulades, què no es deu haver fet amb la història? Com podem creure en un relat històric més que no pas un altre sobre el mateix fet?» (De la introducció)

És cert que Catalunya no va existir fins al Tractat de Corbeil de l'any 1258? O que va ser un comtat annexat i subsumit dins el Regne d'Aragó? I que els catalans no van lluitar en la Guerra de Successió per defensar el seu autogovern? Són afirmacions àmpliament difoses en la premsa i en les xarxes socials, que es fonamenten en els plantejaments més extrems d'aquells que es deriven del cànon històric del nacionalisme espanyol.

D'altra banda, des del subvencionat Institut Nova Història (INH) s'afirma que Miguel de Cervantes, Colom, Marco Polo o el Cid van ser

catalans o valencians i que el Segle d'Or de les lletres castellanes fou escrit en català, però que una sistemàtica censura bastida per Castella s'hauria encarregat d'esborrar la petjada catalana de la història.

El món acadèmic havia rebutjat de forma unànime aquestes teories extravagants, divulgades gràcies a les xarxes socials i alimentades per la intencionalitat política d'agitació i confrontació, però fins avui no s'havia publicat cap treball histogràfic que ho les desmentís. Segons el coordinador del llibre, Vicent Baydal, tant la pseudohistòria espanyolista com la catalana tenen èxit perquè es beneficien del mateix mal: estem encara allunyats d'arribar a uns estàndards mínims de divulgació d'alta qualitat que, alhora que interessin, es basin en la consulta als experts i en el desenvolupament de consensos científics consolidats, i que porta finalment a una utilització política molt matussera i perillosa.

Vicent Baydal, Xevi Camprubí, Stefano M. Cingolani, Guillem Fomés, Cristian Palomo, Cèsar Sánchez, Lluís Ferran Toledano i Alberto Velasco, set historiadors catalans i un valencià, refuten de manera contundent i minuciosa totes aquestes interpretacions pseudohistòriques, basades en tergiversacions i falsedats conscients, creades i difoses, tant des de l'espanyolisme com des de l'Institut Nova Història. Perquè només des del rigor historiogràfic es pot combatre la ignorància i el menyspreu contra Catalunya i contra nosaltres mateixos.

Narrativa

Cossos celestes

Jokha Alharthi
Traducció de Margarida
Castells Criballé
Editorial Les Hores

«L'adaptació de la forma als requeriments del text és brillant en aquesta novel·la.»

The New Yorker

Primera novel·la àrab que rep el Man Booker International Prize 2019.

Al poble de l'Awafi, a Oman, hi viuen tres germanes: la Maia, que es casarà amb l'Abdul-lah després d'un desengany amorós; l'Asmà, que acceptarà un marit d'acord amb el que estableix la tradició, i la Khaula, que rebutjarà totes les propostes matrimonials mentre espera el seu estimat, que ha emigrat al Canadà. Aquestes tres dones i la seva família

seran testimonis de l'evolució de la societat i els costums d'Oman: des d'una comunitat tradicional, on encara existeixen els esclaus, fins a la topada amb el món actual, després d'una lenta evolució durant l'època colonial.

Un relat que reflecteix amb gran perfecció el xoc entre la tradició i la llegenda i el món contemporani. La novel·la ha estat traduïda a vint-i-dos idiomes.

Jokha Alharthi (1978) és una escriptora omanita. Va ser educada a Oman i al Regne Unit. Va obtenir el doctorat en Literatura Àrab Clàssica a la Universitat d'Edimburg. Actualment és professora al departament d'Àrab de la Universitat Sultan Qaboos. Alharthi ha publicat tres reculls de narracions breus, tres llibres infantils i tres novel·les (*Manamat*, *Sayyidat el-Qamar* i *Narinjah*).

Novel·la

El conte de la serventa

Margaret Atwood
Traducció de Xavier
Pàmies
Quaderns Crema

Un llibre que recomano especialment, un clàssic de la literatura anglesa que, com a bon clàssic, no ha perdut actualitat. Publicat el 1985 i relançat de nou en molts idiomes després d'una exitosa adaptació a la televisió, el relat, una distòpia feroç, torna a advertir contra la fragilitat dels drets i de les llibertats, fonamentalment de les dones, i ens emplaça en la necessària lluita contra el fanatisme i el totalitarisme. La força que ha adquirit el moviment feminista els últims anys i la seva influència política, social i cultural referma la modernitat del llibre.

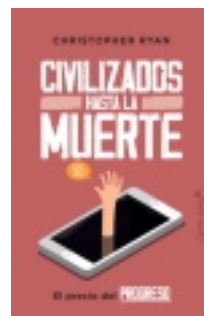
L'Offred és una mare d'uns trenta anys que viu lliurement, sense preveure un futur aterridor, que es podia intuir, però mai de manera tan immediata ni tan violenta. L'assassinat del president dels EUA, que uns polítics teòcrates atribueixen a l'islamisme, serveix d'excusa per a la implantació d'un règim autoritari. L'Offred ens explica en primera persona la seva història, la passada i la present, i com la separen brutalment de la seva família per formar part de l'exèrcit de dones destinades únicament a atorgar uns hereus que garanteixin la descendència dels seus senyors i les seves mullers, els elegits membres de la tirànica elit dominant. A tal fi, ha de patir les violacions del seu amo mentre l'encaixa a les cuixes de

la seva muller per no pecar d'adulteri. Els fets succeeixen a la República de Gilead, un règim totalitari i teocràtic amb ple control del cos femení per part del govern. La societat, devastada per una natalitat en davallada, ha de forçar les dones fèrtils com ella a ser un mer receptacle per tenir fills. Una dona que és només una matriu. Una dona que, si es nega a procrear, és condemnada a morir. Malgrat la terrible situació i l'opressiva vigilància, mai perd el desig de llibertat. —RM Puig-Serra

Assaig

Civilizados hasta la muerte

Christopher Ryan
Traducció de Lucía
Barahona
Capitan Swing

El progrés, la il·lusió bàsica de la nostra època, s'esgota. En general, els nens ja no esperen que les seves vides siguin millors que les dels seus pares. Els escenaris distòpics estan cada vegada més presents en la consciència pública a mesura que les piscifactories col·lapsen, els nivells de CO₂ augmenten i núvols de vapor radioactiu sorgeixen de les plantes nuclears «a prova de fallades». Malgrat les meravelles tecnològiques de la nostra època, o potser a causa d'elles, vivim dies foscos. Produïm més aliments que mai, però la fam i la desnutrició segueixen presents en la major part del món. Les taxes de depressió clínica i suïcidi continuen el seu ascens ombrívol en el món desenvolupat. Un terç dels nens estatunidencs són obesos o tenen un greu sobrepès, i la taxa d'augment de la depressió entre els nens és superior al vint per cent. Amb la fe en el futur fonent-se com una glacera sobreescalfada, fins i tot quan la satisfacció amb el present s'evapora, és hora d'una reavaluació sòbria del passat, d'aportar una mirada multidisciplinària i científicament informada dels efectes d'aquesta fatídica divergència. A *Civilizados hasta la muerte*, Ryan afirma que hauríem de començar a mirar cap endarrere per trobar el camí cap a un futur millor. **LT**

"AIXAFEM EL FEIXISME"

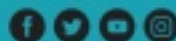

*El Comissariat de Propaganda
de la Generalitat de Catalunya
1936-1939*

PALAU ROBERT
Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 932 388 091

palaurobert.gencat.cat

Segueix-nos a:

EXPOSICIÓ 03.11.2020-05.04.2021 RESERVA PRÈVIA

palaurobert.gencat.cat/ca/reservaprevia

Generalitat
de Catalunya

7,5

Millions
de futurs